ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 591 Կ. ՊՈԼԻՍ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 1898 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29-11 25 ՃԷՄԱԶԻ ԻՒԼ ԷՎ. 1316 29 Եյլուլ 1314 Բ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 591

«بوزانتيون»
ارمنیجه یومی دیاسی غزته . صاحب امتیاز و مدیر مسئولی
بوزانت كچیان
مطبعه و اداره خانه سی بابعالی جاده سی ۲۳-۲۵ نومرولی
دائره مخصوصه ده در

20 ՓԱՐԱՑ

Բիւզանդիոն

20 ՓԱՐԱՑ

ՏԻՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ
PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, No. 23 _ 25.
CONSTANTINOPLE

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԷՋ ՄԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱԲԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Միջին Դարէն է վեր.— Տրէյֆիւս և Ֆաշոտա.— Ո՞րն է անտէր երկիրը.— Մարէշալ Մաք Մահոնի վճիռը.— Նեղոսի հովտին ապագան.— Տէլակօա.— Ալզաս-Լօրէն։

Ժամանակիս քաղաքական էն մեծ խնդիրներն անհատական կամ հանրային օրէնքի կամ իրաւաբանութեան այս կամ այն յօդուածին շուրջը կը դառնան։ Օրինակի համար, Տրէյֆիւսի խնդիրն ամէն բանէ առաջ օրէնքի, իրաւունքի, կամ Բօտ Նաբոլէոնի այս ինչ եւ այն ինչ յօդուածներուն խնդիրն է։ Բայց քաղաքական կուսակցութիւններու կիրքերը զայն հանեցին իր իսկական վիճակէն, ու քաղաքական գլխացաւի պատճառ մ'ըրին Փրանսական ազգին համար։ Միջին Դարուն մէջ էն մեծ իմացականութիւնք Փիլիսոփայութիւնը կը ծառայեցնէին Աստուածաբանութեան։ Հիմակ ալ Ֆրանսայի մէջ օրուան էն երեւելի անձնաւորութիւնք Քաղաքային Օրէնքը կ'ծառայեցնեն Քաղաքականութեան։

* * * Զուտ իրաւաբանութեան գործ մ'ալ սա Ֆաշոտայի խնդիրն է։

Անգլիոյ և Ֆրանսայի միջեւ բոլոր վէճը կ'դառնայ սա կէտի շուրջը թէ երբ Մառշան հազարապետ իր փոքրիկ խմբով եկաւ հաստատուեցաւ Ֆաշոտայի մէջ, այդ տեղ անտէ՞ր երկիր մ'էր։ Լատին իրաւաբանութեան Res nullius [ո՛չ մէկուն ապրանքը, կամ անտէր իր] կոչած բանն էր երկիր մը պատշաճի, այն երկիր առաջին անգամ գրաւողին կ'ըլլայ.—սկզբունք զոր ի Պերլին գումարուած Աֆրիկեան գաղթային Դեսպանաժողովն ալ նուիրագործեց։

Արդ, Գաղղիացիք կ'ըսեն թէ «Երբ մեք Ֆաշոտա մտանք, այն տեղ անտէր էր»։ Ասոր ի հաստատութիւն, Գաղղիացիք ի մէջ կ'բերեն Եգիպտոսի այն ատենուան Վարչապետ Բարձր. Նուպար փաշայի պաշտօնագիրը, զոր արդէն թարգմանեցինք Բէ-ուն-ին մէջ, որով եգիպտացի պետական մարդը Սուտանի կառավարիչներուն հրաման կուտար պարպելու այն երկիր, զոր Գահիրէի կառավարութիւնն ո՛չ եւս ի վիճակի էր պաշտպանելու Տէրվիշներուն դէմ։»

Անգլիացիք կ'պատասխանեն թէ եգիպտական իշխանութիւնը Սուտանի վայրագ ցեղերուն բռնութեան առջեւ վայրկենապէս միայն տեղի տուած էր, և այս բռնութեան կամ ապստամբութեան վիճակը դադրելուն պէս, եգիպտական իշխանութիւնը պիտի վերահաստատուէր, Եգիպտոսի տիրապետութեան տեսական իրաւունքն անեղծ մնացած ըլլալով։

Ֆրանսացիք կ'առարկեն թէ լոկ աշխարհակալութեան իրաւունք մը կը ջնջուի լոկ աշխարհակալութեան դէպքով մը։ Եգիպտոս Ֆաշոտայի վրայ լոկ աշխարհակալութեան իրաւունք մ'ունէր, որ ջնջուեցաւ Տէրվիշներուն յաղթութեամբը։

Քանի որ ատանկ է, կ'պատասխանեն Անգլիացիք, ձեր Մառշան հարիւրապետ զՖաշոտա Տէրվիշներէն գրաւեց։ Անտէր երկիր մը չտիրեց ուրեմն։ Արդ, Տէրվիշ իշխանութեան կեդրոնը Խարթում էր։ Հոն էր Էմիրը։ Եւ անգլեւեգիպտական բանակն այն իշխանութեան իր մայրաքաղաքին մէջ իսկ վերջ տալով, անոր երբեմն գրաւած բոլոր հողերուն տիրած եղաւ, և անոնց հետ մէկ տեղ նաեւ Ֆաշոտայի։ Ինչպէս Սուտանցիք մէկ-երկու տեղ յաղթելով եգիպտական բանակին, Սուտանի բովանդակ եգիպտական ստացուածքներուն ժառանգ եղած էին, նմանապէս անգլեւեգիպտական իշխանութիւնը, Պէրպէրէ, Աթպարայէ մինչեւ Խարթում Սուտանցի Էմիրին և անոր բանակին վրայ տարած մեծ յաղթութիւններովը, վերջ տուաւ Տէրվիշ իշխանութեան, և ամբողջովին ժառանգեց այն բոլոր հողերը զորս նոյն Էմիր առած էր Եգիպտոսէն, և հետեւապէս, ժառանգած եղաւ նաեւ զՖաշոտա։

«—Բայց նոյն միջոցին, կ'ըսեն Ֆրանսացիք, մեք ալ Ֆաշոտայի տիրեցինք, որով Էմիրին նախկին ստացուածքներուն նոյն կտորը մեզ ժառանգ ինկաւ։

«—Բայց դուք կանոնաւոր պատերազմ հրատարակեցի՞ք Էմիրին դէմ, կ'հարցնեն Անգլիացիք։ Ո՛չ. ձեր Մառշանի արշաւախումբն անպաշտօն մարդկանց մ'էր, որ կ'երթար անտէր հողեր գտնելու, խուզարկելու և յանուն ձեր գրաւելու։ Այնպիսի փոքրիկ և անպաշտօն խմբի մ'ըրածն ու ընելիքն անտէր հողի մը տիրել միայն կրնար ըլլալ։ Ձեր բոլոր փաստ սա՛ միայն կրնայ ըլլալ թէ Ֆաշոտա անտէր հող մ'էր։ Բայց Ֆաշոտա անտէր հող մը չէր, քանի որ Եգիպտոսէն առնուած էր Էմիրէն։ Արդ, Էմիրին դէմ պատերազմ հրատարակող և անոր իշխանութեան վերջ տուող՝ եգիպտական իշխանութիւնն եղաւ, և բոլոր այն հողեր զորս Էմիրն ի գին իր յաղթութեան կորզած էր Եգիպտոսէն, նոյն իրաւունքով վերադարձան Եգիպտոսի։ Գերմանիա ի գին իր յաղթութեան ձեզմէ կորզեց Ալզաս-Լօրէնը։ Վաղը դուք եթէ յաղթութիւն մը տանիք գերման բանակին վրայ ի Ստրազպուրկ կամ ի Պերլին, ձեր կորուսած բոլոր հողերուն կ'տիրանաք։ Եթէ Իտալիա նոյն չփոթութեան պահուն ելնէ կտոր մը հող բռնէ Ալզասի կողմէ, իրը չըլլար, զի դուք միշտ իրաւամբ կրնաք յիշեցնել անոր թէ հողի այն պատառն եւս ձերն էր առաջուց և դուք գերման բանակին յաղթեցիք՝ ձեր բոլոր առաջուան հողերուն տիրանալու նպատակաւ։ Իտալիա կ'պարտաւորի խոստովանիլ թէ ինք անտէր հողի մը չտիրեց. զի իր գրաւած հող առաջ Գաղղիոյ էր, յետոյ՝ Գաղղիոյ պարտութեամբ՝ անցաւ Գերմանիոյ, և ի վերջոյ Գերմանիոյ պարտութեամբ նորէն Գաղղիոյ անցած կ'ըլլայ։ Իտալիոյ ըրածը լոկ ապստամբութիւն է, չփոթութեան վայրկենէ օգտուելով քաղելով իրաւունք չունեցած մէկ բանին վրայ ձեռք դնել, եւ Ֆրանսա իրաւունք կ'ունենայ իր զէնքն Իտալիոյ դէմ դարձնելու։ Ձեր ալ ըրածը ճիշդ նոյն բանն է ի Ֆաշոտա։ Եթէ Էմիրը կանգուն մնար, բաւական ոյժ ունէր ձեր 10—20 հոգինոց խումբը ջարդելու, փճացնելու ի Ֆաշոտա։ Եգիպտո՛սն է որ փճացուց Էմիրին ոյժը, եւ Եգիպտո՛սն է որ պէտք է ժառանգէ զՖաշոտա եւս։»

Սըր Էտուարտ Կրէյի, Լ. Րօզպէրիի դահլիճին օրով արտաքին գործոց խորհրդականին, 1895ին Երեսփոխանական Ժողովոյ մէջ ըրած մէկ յայտարարութիւնն ալ ուժգին փաստ մ'է Անգլիացիներուն ձեռքը. զի այն ատեն լսուած ըլլալով որ Ֆրանսացիք արշաւախումբ մը կ'ղրկեն Վերին Նեղոսի կողմերը, խորհրդականն հանդիսապէս և որոշապէս յայտարարեց թէ Ֆրանսայի կառավարութիւնը քաջ գիտէ թէ այն տեղերուն համար ի՛նչ դիտաւորութիւն ունի Եգիպտոսի կառավարութիւնն, և հետեւապէս, Ֆրանսայի կողմէ այնպիսի ձեռնձգութիւն մը թշնամական գործ մը պիտի նկատուի Մեծին Բրիտանիոյ կողմէ։ Բարիզեան մամուլը կը պատասխանէ թէ Ֆրանսայի կառավարութիւնն երբեք չընդունեց Անգլիոյ այս յաւակնութիւնը։ «Բայց խնդիրը ձեր ընդունելուն կամ չընդունելուն վրայ չէր, կ'յարեն Անգլիացիք։ Բաւական է որ Ֆաշոտա առաջ Եգիպտոսի էր։ Ցետոյ Եգիպտոս բռնի ոյժի առջեւ տեղի տալով հրաժարեցաւ, բայց նաև ծանուցանեցաւ թէ օր պիտի գայ որ նորէն պիտի տիրէ այն տեղերուն։ Եգիպտոս մեծ պատրաստութիւններ տեսաւ, ծանր զոհողութիւններ ըրաւ, և ջնջեց իրեն երբեմն յաղթող այն բռնի ոյժն, և իր տիրապետութեան դէմ արգելքը վերցած ըլլալով, նոյն տիրապետութիւն այժմ վերահաստատուած է ամէն կողմ ի Սուտան։»

Անգլիացիք, Ֆրանսացիներն իրենց մէկ նախորդ Նախագահին վճիռովը ըմբերանելու համար, կ'յիշեցնեն թէ 1873ին Անգլիոյ և Բորդուկալի կառավարութիւնք որոշեցին Փրանսական Հանրապետութեան Նախագահին իրաւարարութեան մատուցանել Տէլակօայի ծովածոցին[*] նկատմամբ երկար ատենէ ի վեր իրենց մէջ տեւող վէճը։ Բորդուկալ կ'ըսէր թէ այս ծովախորշ ԺԶ. դարուն մէջ Բորդուկէզ նաւագնացներուն կողմէ գրաւուելէն ի վեր իրեն կ'պատկանի։ Իսկ Անգլիա կը պնդէր թէ նոյն ծովախորշին եզերքը Ջրագրական զննութիւններ կատարելու գացող Օուէն անգլ. նաւային սպային 1823ին տեղւոյն ցեղապետներուն հետ կնքած դաշնագրին համեմատ, զորս այն կողմի հողերուն տէր կ'համարէր, ծովախորշն Անգլիոյ կ'պատկանի։ Մարէշալ Մաք Մահոն, Հանրապետութեան Նախագահը, 1875 Յլս. 24ին իր վճիռն արձակելով, իրաւունք տուաւ Բորդուկալի, «նկատելով որ ի սկզբան Բորդուկալն էր որ տիրած էր Տէլակօայի, և թէպէտ բորդուկէզ իշխանութեանց տկարութեան պահուն՝ ցեղապետք ոմանք այն տեղերուն տիրացած համարուին, բայց Բորդուկալ իր իրաւունքներէն հրաժարած չէր, և անգլ. սպային ըրածն հակառակ էր Բորդուկալի սեփականութեան իրաւունքներուն։» Հետեւապէս, հերքուեցաւ մերժուեցաւ անգլ. կառավարութեան կարծիքը թէ Բորդուկալ թէեւ ժամանակաւ տիրեր է Տէլակօայի, բայց յետոյ թողեր է որ ուրիշ բնիկ ցեղապետներ տիրեն իր հողին։—Հիմա դերերը փոխուած են։ Եգիպտոս կը գտնուի Բորդուկալի դիրքին մէջ։ Մառշան հարիւրապետն ալ ճիշդ Օուէն նաւապետին դիրքն ունի։ Եւ Անգլիացիք կոչում կ'ընեն Մարէշալ Մաք Մահոնի վճռին։

* * * Իրաւաբանական հարցն հոս կը վերջանայ. զի բոլոր խնդիրը կ'վերածուի գիտնալու թէ Ֆաշոտա Res nullius է՞ր թէ ոչ երբ Մառշան կորիճ հարիւրապետն հոն մտաւ իր փոքրիկ յանդուգն խմբով։ Բայց ասկէ ետքը կ'սկսի զուտ քաղաքական խնդիրը։ Ֆրանսացիք կ'առարկեն թէ քաղաքական ընդհանուր շահը կ'պահանջէ որ կեդր. Աֆրիկէի մէջ թումբ մը կանգնուի Անգլիոյ դէմ. զի սա իրաւունք չունի տիրելու այն երկիրներուն։ Հո՛ս է միւս կողմին էն տկար կէտը. զի իրենց ամէնէ՛ն երեւելի պետական մարդը, Կլատսթօն, հանդիսապէս խոստացած էր Խորհրդարանի մէջ և պաշտօնագիրներու մէջ թէ Անգլիոյ ներկայութիւնը նոյն հովտին մէջ առժամանակեայ է լոկ, և թէ կանոնաւոր վարչութեան մը հաստատուելուն պէս, պիտի քաշուի անկէ։ Այս կէտի վրայ Ֆրանսացիք շատ ուժով են, և իրենց ձայնակից ունին զՌուսիա, և արդէն Ռուսիա և Ֆրանսա բաւական եղան Եգիպտոսի դատարաններուն վճռել տալու թէ Գահիրէի կառավարութիւնն իրաւունք չունի 500,000 ոսկի առնելու Հանրային Պարտուց Սնտուկէն՝ Սուտանի վերագրաւման ծախսելու համար, և Անգլիա ի վերջոյ պարտաւորեցաւ այս գումարն ինք փոխ տալ և յետոյ բոլորովին պարգեւել։

Անգլիացիք ուղղակի չեն պատասխաներ քաղաքական խնդրին։ Կ'ըսեն թէ Քիչնէր փաշա օգնեց Խտիվին կառավարութեան՝ իր կորուսած գաւառներն ետ առնելու վայրագ, անօրէն ցեղերուն ձեռքէն, և վաճառականութեան և քաղաքակրթութեան առջեւ բանալու։ Սուտան նորէն Եգիպտոսի եղաւ, ինչպէս էր յառաջ։ Այս մարդասիրական ձեռնարկ յաջողութեամբ պսակուեցաւ։ Սուտանի ժողովուրդք այսուհետեւ մարդավայել վարչութիւն մը պիտի վայելեն։ Ֆէլլահներն արդէն ազատած են խարազանէն ու տարապարհակէն։ Սուտանցիք ալ պիտի ազատին բիրտ ցեղերուն ի գործ դրած ոճիրներէն ու կողոպուտներէն։ Հեռագիրն, երկաթուղին ու գետային շոգենաւերը կ'յառաջանան Սուտանի մէջ, և այս գործ յառաջ պիտի տարուի ինչուան այն լիճերն ուստից կ'ըլխի Նեղոս, մեծ հովտին այն կենսատու տարրը։ Բայց պէտք չէ որ Գաղղիացիք դիւանագիտական պատրուակով պատուար քաշեն այս գործի առջեւ։ Գաղղիացիք իրաւունք չունին ի Ֆաշոտա կենալու. նաեւ ա՛յն պատճառաւ որ Ֆաշոտա իրենց ո՛չ մէկ ստացուածքին ճամբուն վրայ կ'գտնուի, իրենց ո՛չ մի գաղթային ձեռնարկութեան ծրագրին մասը կ'կազմէ, մինչդեռ անգլ. Ընկերութիւններ պատրաստուած են միլիոնաւոր ոսկիներ ծախսել՝ հեռագիր և երկաթուղի հաստատելու համար Նեղոսի հովտէն մինչեւ Բարեյուսոյ Գլուխը։

* * * Ինչպէս կ'երեւի, Ֆաշոտա թէեւ ինքնին աննշան աւանի մը անունն է, բայց իր շուրջ դարձող խնդիրը վերին աստիճանի հետաքրքրական է։ Բարիզի դահլիճը չէ կարող վերջնական բան մ'ըսել Անգլիոյ մինչեւ որ Մառշանի հետ չհաղորդակցի։ Կարմիր ծովու կողմէ Ճիպութիի Փրանսական գաղութին և Հապէշաստանի միջոցաւ, կամ՝ Աֆրիկէի հակառակ կողմէն՝ Փրանսական Քոնկոյի ճամբով հաղորդակցիլ ամիսներ կ'տեւէ։ Ուղիղ և ապահով ճամբայ չկայ հոն, այն Աֆրիկեան խորութիւններու մէջ։ Միակ ուղիղ և կարճ ճամբան Նեղոսի հովիտն է։ Հեռագիրը մինչեւ Խարթում կ'բանի, անկէ վեր ի Ֆաշոտա մէկ-երկու օր միայն կ'տեւէ շոգենաւը [*]։ Բայց այս հեռագիր անգլ. Ընկերութեան ձեռքն է։ Շատ վարանումներէ ետքը, Բարիզի դահլիճն, ազգային հպարտութիւնը մէկդի ընելով, յանձն առաւ Նեղոսի ճամբով ստանալ Մառշանի տեղեկագիրն, այն ալ բուդայով [թղթաբերով]. զի ծածկագիր հեռագրութեան բանալի չունի Մառշան, և բաց հեռագիր չի կրնար ղրկել Փրանսական կառավարութիւնը։ Անգլիացիք կ'ըսեն թէ իրենց ձեռքն է ամէն կողմէ պաշարել Մառշանի փոքրիկ խումբն և անօթի թողուլ զայն։ Բայց ո՛րքան հաւնած են այս գաղղիացի սպային քաջութեան և յանդգնութեան եւ այնքան վստահ են Փրանսական կառավարութեան արդարասիրութեան որ Քիչնէր փաշա պէտք եղած ուտեստ հայթայթեց Մառշանի խմբին, որ վերջերս շատ նեղը մնացած էր, եւ հանդարտօրէն կ'սպասուի Բարիզի մէջ այս պահուս կատարուող բանակցութեանց ելքին։

[*].— Հարաւային Աֆրիկէի արեւելեան ծովեզերքին վրայ նոյն ծովախորշն է այս օրուան սեփականութիւնն անհրաժեշտ էր Անգլիացիներուն, Հարաւային Աֆրիկէի երկիրներուն՝ Թրանսվալի են.ի հետ ազատ հաղորդակցութիւն ունենալու համար։ Բորդուկալ հիմա կ'գիջանէր Անգլիոյ ծախել զայն, բայց Գերմանիա կ'ընդդիմանար, և վերջերս ծանուցանեցաւ թէ Գերմանիա և Անգլիա համաձայններ են և Տէլակօա Անգլիոյ թողուեր է։ Բայց այս լուր դեռ չստուգուեցաւ։

[*].—Մառշանի խմբին Ֆաշոտա հասած ըլլալն առաջին անգամ Անգլիացիք իմացան՝ Խարթումի գրաւումէն ետքն, եւ Գաղղիացիք իրենց քաջարի սպային յաջողութեան այս լուրն անգլիական մամուլէն քաղեցին. ապա թէ ոչ, ամիսներէ ի վեր լուր չունէին Մառշանէ, զոր մինչեւ իսկ իր խմբին հետ բոլորովին ջարդուած կորած կարծողներ կային։

ՄՐՏԱՇԱՐԺ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Ի ԽԱՐԹՈՒՄ

ԳՐԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Գ.[**]

Արարողութիւնը Կորտոնի մաշուած ա՛ղդ վկաներուն վրայ կ'ազդէր գերագոյն ուժգնութեամբ։ Բայց պարագային նշանակութեան և հանդիսաւորութեան ազդած յուզման մէջ մինակ չէին իրենք։ Թէեւ Բրիտանացի զինուորն զգացումներէ միայն շաղուած արարած մը չէ, բայց անկարելի էր աչք նետել յոգնութենէն ու տաքութենէն խանձած, բրտացած դէմքերու երկայն շարքերուն վրայ՝ առանց տեսնելու թէ յուզումն ո՛րքան ընդհանուր էր։ Տեսարանն հաւասարապէս կ'գրգռէր երեւակայութիւնն ու յիշողութիւնը։ Մեր ետեւը կ'թուալէին Նեղոսի թխորակ ջուրերն, որոց վերեւ ի զուր դիտեց Կորտոն Անգլիացւոց գալուստը։ Քիչ մը հեռի աջակողմը կը հոսէր Սպիտակ Նեղոս, որուն դիւրասպառ յորձանքներն այն տկար կէտը ձեւացուցած էին ի պաշտպանութիւն Խարթումի, և որ փութացուց անոր անկումը։ Աւերակները մեր աչքին առջեւ էին, աղիւսներու և շաղախի դէզ մը, քանի մը ճաթրտած պատերով, որոց մօտ գետին ինկած էին շոգեշարժ կաթսաներ, երկաթէ գերաններ և անգլիական հին գրաւման ապացոյց ուրիշ առարկաներ։ Արարողութենէն ետք քիչ ժամանակ տրուեցաւ այդ հետաքրքրաշարժ մնացորդները քննելու։ Տարեց սպաները Սէրտարի ձեռքը թոթուելով, զինուորք կարգաւ անցան այն սանդուխէն ուր Կորտոն ինկաւ, և մեկնելու պատրաստութիւնք տեսնուեցան։ Նեղոսի ջուրերուն արագահոս յորձանքները փութով տարին մեզ դէպ Օմտուրման։ Անցանք այն կէտէն ուր «Պորտէն»ի մարդիկը տասներեք տարի յառաջ դիտեցին թէ եգիպտական դրօշն ոչ եւս կ'ծածանէր Խարթումի վրայ, և թէ իրենք շատ ուշ եկած էին։ Բայց այսօր մեր մտածումները նուազ տխուր էին, որովհետեւ մեր ետին նայելով՝ կ'տեսնէինք անգլ. և եգիպտական դրօշից ծածանումը Կորտոնի պալատին վրայ։ Այնչափ անընդհատ յառաջ կ'երթայինք որ մէն մի տեղւոյ վրայ հազիւ կրնայինք ակնարկ մը նետել։ Հետեւաբար մեծ խնդութեամբ, նամակիս այս առաջին մասը գրելէ վերջ, դարձեալ կ'այցելէի ի Խարթում։ Երկու ժամ բաւեց ինձ քաղաքին երբեմնի կարեւորութեան ուրիշ շատ ապացոյցներ գտնել։ Տակաւին խանութի հետքեր կան Կապոյտ Նեղոսի ծերմերքի հրապարակին վրայ, զոր Կորտոն փաշա մաքրեց յարդարեց, պատուաստելու «ա՛յն Անգլիացւոց որք չէին գար սակայն»։ Աղիւսներու կոյտեր դէզ ի հիւսիս ցոյց կուտան տուներուն տեղն, որոց վրայ զանազան ծակեր բացուած էին գնդակ արձակելու և նշանառութեան համար։ Հանրային մեծ շէնքն իր բարձրաբերձ աշտարակով բոլորովին աներեւոյթ եղած է, թէեւ տակաւին Զինարանին, աւստրիական Հիւպատոսարանին, կաթոլիկ առաքելութեան տան հետքերը կան։ Կորտոն այս վերջինն իբրեւ ամրոց գործածեց։ Պալատին կամարակապ ստորնայարկին մէկ երկու սենեակներն ամբողջ են, և անոնց մէկուն պատին վերեւ խոշոր գրերով քանդակուած է. «21րդ Նիզակաւորք, Խարթում 4 Սեպտ. 1898»։ Հազիւ քանի մը հետք մնացած է այն պատերէն ու բերդերէն՝ որոց վրայ յոյս դրած էր Կորտոն։ Այս երբեմնի գեղեցիկ քաղաքին մէջ տնտնացող ժողովրդէն քիչերն հին բնակիչներուն կ'վերաբերին։ Երբ Խարթում կառավարութեան կեդրոնն էր, 50,000 բնակիչ ունէր։ Ասոնցմէ գրեթէ 30,000ը գերի էին։ Քաղաքը գերեվաճառութեան ժամադրավայր էր Քորտոֆանէն, Սենաարէն և Հապէշաստանէն եկող կարաւաններուն։ Գերիները որք Տինկա, Շուլլուք էին, և ուրիշ սեւամորթներ, Օմտուրման փոխադրուեցան, երբ Էմիրն հրահանգ տուաւ որ Կապոյտ Նեղոսի վրայ շինուած թշնամի քաղաքը կործանուի և պարպուի։ Ազատ ժողովուրդն հետեւեցաւ այս շարժման, մինչդեռ Ասորիք և Ղպտիք, որոց ցեղային նկարագիրն ազդած է սակաւաթիւ բնիկներուն, և որոց ձեռքը կ'գտնուէին արտածման և ներածման գլխաւոր առեւտուրները, գրեթէ կոտորեցան ամէնքն ալ։ Տարիներ անցնելէ վերջ միայն Խարթում կրնայ յուսալ դարձեալ ձեռք ձգել իր երբեմնի ազդեցութիւնն ու բարօրութիւնը։ Սակայն այս նպատակի կրնան նպաստել շատ բաներ։ Քաղաքին դիրքը ռազմագիտական և միանգամայն առեւտրական կարեւորութիւն ունի։ Կապոյտ Նեղոսի վրայ կ'նայի, և Օմտուրմանի հետ կը գիտէ երկու գետերուն միացման կէտը։ Համեմատաբար վերջին տարիներուն, ոսկին, Հապէշական խահուէն, դամարինն ու սէննան Կապոյտ Նեղոսի վրայէն Խարթում կ'տարուէին, և անոր երեք հարիւր նաւերը Սպիտակ Նեղոսն ի վար կ'ընթանային փղոսկրով, ջայլեամի փետուրներով և խէժով ծանրաբեռնեալ։ Այս առեւտուրն ոչնչացած է և կարաւանները թողած են Տարփուրէն Քորտոֆան տանող ճամբան։ Այս ամէնը կրնայ վերանորոգուիլ յարմար ժամանակին, վասն զի Խարթում առեւտրական, կրթական և վարչական կեդրոն մ'ըլլալու սահմանուած է։ Թելադրուած է քաղաքն հիւսիսային եզերքին վրայ շինել փոխանակ հարաւային եզերքին, որպէս զի հարկ չըլլայ կամուրջ ձգել Կապոյտ Նեղոսի վրայ, երբ երկաթուղին Ադպարան կտրէ անցնի, եւ զԽարթում Գահիրէէն բաժնէ երեք կամ չորս օրուան հեռաւորութեամբ միայն։ Սակայն այս թելադրութիւն պարզապէս պատճառ կ'ըլլայ յետաձգելու այն ձեռնարկ որ օղակ մը պիտի հաստատէ Բարեյուսոյ Գլխուն և Եգիպտոսի մէջ գտնուած շղթային միջեւ։ Սէրտարին մէկ դիտողութիւնը կրնայ լոյս արձակել այս՝ ինչպէս նաեւ Սուտանի ապագայ կառավարութեան խնդրոյն վրայ։

[**].— Տես. երէկի թիւէն և վերջ։

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՀԱՅԸ

Կողոպտումն և ... Վառնայի բնիկ Հայերուն.— Պուլկարացած Հայերը.— Պուլկարն Հայէն աւելի Նախանձոտ.— Հրէից ...—«Տռամատիք» թատրոն մը։

ՎԱՌՆԱ, 22 Սեպտ. 98.

Ամէն հայ որ առաջին անգամ ոտք կոխէ Պուլկարիոյ հողին վրայ, ինչպէս աշխարհի բոլոր այն երկիրներն ուր հայ մը կ'շնչէ, բնականապէս իր հետաքրքրութեան առաջին առարկան պիտի ըլլայ տեսնել բնիկ ազգակիցները, ծանօթանալ անոնց վարք ու բարքին, նիստ ու կացին, սովորութիւններուն և աւանդութիւններուն, ու դիտել թէ հայական հոծ բնավայրերէ տարիներով, դարերով հեռու, անջատ ապրող ազգակիցներ ո՛ր աստիճան կրցած են անսասան կպչած մնալ տոհմային վաղնջական խնկոտ սովորութիւններուն, որք մեծ, լայն որոշիչ գիծերը կ'կազմեն ազգերու նկարագիրներուն, և ժողովրդային զանգուածներու մէջ տոհմանիշերու բարձր դերը կ'կատարեն։ Մեր մէջ, աղէտ մը եղած է այն անտարբերութիւն զոր վաղուց ի վեր ցուցուցած ենք հայ գաղութներու նկատմամբ։ Ջանադրաբար տնտեսական պայմաններու բերմամբ նախնի բնագաւառներն ետին ձգելով, գաղթականութեան տխուր ճամբան բռնող արենակիցներ յաւէտ կամ նուազ նկատուած են իբրեւ անպէտ փտած մասեր որք կ'երթան կորսուիլ անծանօթին մէջ։ Գաղթը կ'երթայ նոր նոր հոսանքներու կ'խառնուի. տարբեր քաղաքակրթութիւն, տարբեր նկարագիր, տարբեր բարք կ'տեսնէ. ազգայնութեան ոգին որ դեռ տաք է իր մէջ՝ պահ մը թումբ կ'ձեւանայ, կ'մաքառի, կ'տոկայ. բայց այն կապ որ պիտի կենար իր ու բնիկ երկրին միջեւ՝ աղջիկ վայրկենէն իսկ գոյութիւն չունի. կենսատու յարանորոգ հոսանքը չկայ. աղբիւրը չի ջամբեր իր հիւթեղ ջուր. ու անջատուած մասը կ'լինայ՝ ոստէն կտրուած կակուղ ընձիւղի մը պէս, որ կ'չորնայ կամ ուրիշ պատուաստով մը վերստին կ'ծլարձակի։

Սոփիա եղած է ողբալի ճակատագիրն հայ գաղթականութիւններուն։ Եւ մինչեւ մօտ ժամանակներս մեր ազգ. կրօնական իշխանութիւնները կարեկցութեան նշոյլ մը նետած չեն անոնց վրայ. խորթ զաւակ մը աւելի հոգածութիւն գտնէր։ Տեղին վրայ ուսումնասիրութիւն մը, թող ըլլայ հարեւանցի, պիտի հաստատէ այս դառն ճշմարտութիւնը։ Ահա Պուլկարիան, աննշան հեռաւորութեամբ մը զատուած բնավայրէն։ Ի՞նչ է անոր հայ տարրին այսօրուան ներկայացուցած վիճակը։ Ազգային գոյութեան պահպանումին համար նախանձախնդիր մէկն սա տարօրինակ այլասերումը տեսնելով, անկարելի է որ զգայէ արդահատանքի կամ զայրոյթի արցունք մը։ Եւ կ'մղուիս մտածել որ եթէ կեդրոնին շատ մօտ գաղթավայր մը եկած յանգած է այս վախճանին, աւելի հեռուները ցրուած, հաստատուած Հայեր ի՞նչ բախտի վիճակած են։ Այսպիսի գաղթականութիւն ազգի մը հիւանդութիւնն է. սա հիւանդութիւն ճարակեր է մեր մէջ. անոր տարածման առաջքն առնել անհնարին էր. բայց ամէն հիւանդութիւն իր դեղը դարմանն ունի, մինչդեռ մը ճար մը կայ արգիլելու որ անիկա շատ աղեսաւոր ելքերու չյանգի։ Անհրաժեշտ, հարկաւոր էր այս բան. ու չէ եղեր։ Հիւանդութիւնը գլուխն առեր գացեր է, անդարմանելի ըլլալու աստիճանին հասնելով։

Հիմա ի՞նչ ընելու է սակայն. անդարմանելի է ըսելով յուսահատինք կենա՞նք. օրհասական հիւանդի մը տէրը մինչեւ յետին տագնապներուն անգամ կ'յուսայ։ Մեք ի՞նչո՞ւ վհատինք։ Արմատական միջոցներ հարկ են մեր հեռաւոր նուազած գաղթականութիւնները կազդուրելու, ոգեւորելու համար։ Այս միջոցներէն առաջինը Մամուլն է։ Այս գործին մէջ իր կոչումը մեծ, բարձր է։ Իր էջերը լայնօրէն բանալու է բոլոր այն գրուածներուն որք գաղթականութեանց վիճակը կ'ուրուագծեն։ Պրպտող, հետաքրքիր գրիչներ ուսումնասիրութեան ընդարձակ հանք մը պիտի գտնեն այս նիւթին մէջ։ Գրականութեան նոր ճիւղ մը պիտի բացուի անոնց համար մանաւանդ որք վերջին գաղթականութեան միջոցին մօտաւոր ու հեռաւոր բոլոր հին հայ գաղութներն այցելեցին, ու դարերէ ի վեր նժդեհութեան ծոցն օտարացած, խորթացած, այլասերուած իրենց ազգակիցներուն կացութեան պայմաններուն մասին այնքան խորատիպ գաղափար մը կազմեցին։

* * * Պուլկարիա մտած վայրկենէս ուզեցի յարաբերութեան մտնել տեղացի Հայերու հետ. ու առաջին օրերէն իսկ կ'թափառէի Վառնայի փողոցներն՝ հանդիպելու համար բնիկ ազգակիցներու, զորս կ'կարծէի թէ դիւրութեամբ պիտի կրնամ որոշել Պուլկարներու, Յոյներու, Թուրքերու բազմութեան մէջ։ Զուր ջանք։ Անկարելի եղաւ ինձ փողոցներն երթեւեկող ամբոխին մէջ ճանչնալ հայ մը իր ազգային ֆիզիքական որոշ նկարագրէն։ Լսած էի որ մօտ երեք հարիւր տնուոր տեղացի հայ կայ. ո՞ւր էին այս մարդիկ, դուրս չէի՞ն ելներ. տան մէջ փակուած կեա՞նք կ'անցընէին։ Վերջապէս հարցնելով փնտռելով սրճարան մը գտայ, ուր կ'յաճախեն եղեր տեղւոյն հայերը։ Քանի մը մարդեր կային հոն, գլուխնին գալպագներ դրած, ծանր, անտարբեր նստուածքով. Թուրքերէն կ'խօսէին, ճապաղ, աղաւաղուած Թուրքերէն մը, ինչ որ արդէն տիրող լեզուն է գրեթէ բովանդակ Վառնայի մէջ։

—Ահա՛, ըսաւ քովս գտնուող բարեկամ մը, ասոնք տեղացի հայեր են։

Մենք սկսանք հետաքրքրուիլ անոնցմով. մինչ իրենք նայուածք մը իսկ չէին նետեր սրճարանին մէջ հաւաքուած նորեկ գաղթականներու,

և իրենց խօսակցութեանց նիւթը բոլորովին տարբեր բան էր վառանի համար օրուան էն հետաքրքրական խնդիրը գաղթականներու յանկարծահաս հոսանքն էր։ Ցոյն, Պուլկար, Թուրք գաղթականներով կ'զբաղէին. կ'արգահատէին եկուորներուն խեղճութեան վրայ։ Կառավարութիւնը արագ միջոցներ ձեռք կ'առնէր փողոցը չձըգելու համար եկողները. վերջապէս իրարանցում մը ամէնուրեք, ամէն մարդ՝ կ'փութար բարոյական կամ նիւթական աջակցութիւն մը նուիրել։

Ու ազգակիցներ հոն սրճարանին մէջ, չըջապատուած գաղթականներէ և անոնց աղմուկէն, հանդարտօրէն կը ծխէին՝ անցած դարձածէն անտեղեակ, իրենք իրենց մէջ ամփոփուած, անձնական գործերու վրայ խօսելով։

Սակայն չուզեցի այնքան շտապով նախապաշարուիլ ամբողջ գաղթականութեան մը մասին, քանի մը անզգած անձերու պլատոնական ընթացքն աչքի առջեւ առնելով։

Նոքէն, աւելի կսկծալի պարագաներ հետզհետէ եկան հաստատել այն տխուր գաղափարն որ առջի օրէն իսկ մեր մտքին մէջ ծնած էր։

Օր. Ֆրեյզըրի նպաստ սկսած էր. դիպուածն այնպէս բերաւ որ այս տողերը գրողն ալ նպաստի բաշխման գործին մասնակցելու դժբախտութիւն ունեցաւ։ Երեք ամիս շարունակ, ողբ, արցունք, թշուառութիւն տեսայ՝ կմախաձեւ ուրուականի արհաւիրքով։ Այս տխուր զբաղմանս մէջ յաճախակի առիթներ ներկայացան ինձ գնահատելու տեղացի հայութեան ակներեւ ուծացումը արենակցական զգացումներէ։

Օր մը խեղճ գաղթական կին մը լացով կոծով մեզ ներկայացաւ. անոր արտաքին աղեկտուր երեւոյթը հարկ չէր թողուր իր վիճակի մասին ո եւ է հարցափորձի. ողորմելու էր՝ անմիջապէս, առանց երկմտելու։ Ու հարցուցինք իրեն թէ ի՞նչ կ'ուզէր։ Կինը հեծկլտանքներով վերջապէս հասկցուց թէ տանտէրը դուրս կ'նետէր զինքը տունէն՝ վարձքը վճարած չըլլալուն. ու ձեռքովը մեզ կ'ցուցընէր քիչ մը հեռուն կեցած կին մը, յիսունի մօտ, որ գլխովը կը հաստատէր կնկան պատմութիւնը, անխռով, անկարեկիր։ Տանտիրուհին էր.— Գաղթական կինն աղաչանքով պաղատանքով հետ բերած էր զայն, տան վարձք մը նպաստ ընդունելու և անոր ձեռքը դնելու յոյսով, որպէս զի փողոցը չմնար երկու փոքր զաւկըներովը։ Ասանկ տեսարաններու վարժուած էինք արդէն. օրուան մէջ քանի մը անգամ Պուլկար և մահմետական կեղեքող [խառնածին] տանտիրուհիներ վերոյիշեալ սպառնալիքով կ'ներկայանային նպաստամատոյց մարմնին՝ փարա բրցնելու։ Սակայն հիմակուան ներկայացածն անոնց մէջ էն անգութն եւ անողոքը կերեւնար։ Քանի մը խօսքով [թուրքերէն] ուզեցի իր գութը շարժել՝ կնկան խեղճութիւնը մատնանիշ ընելով իրեն։ Առանց բառերուս ականջ կախելու, նորէն կը կրկնէր իր սպառնալիքը և կ'ըսէր.

—Բարամը իսթէրիմ։

Վերջապէս, հարկ եղաւ խնդիրն օրիորդ Ֆրեյզըրի ներկայացնել, որ ժպտելով հանեց տասը դրամը՝ մխիթարական խօսքեր չխնայելէ ետք հէք հայուհիին։

Երբ տանտիրուհին դրամն առաւ, անունը հարցուցի՝ վարձքի տոմարին մէջ գաղթական կնոջ անուան դիմաց արձանագրելու համար. օրիորդին պատուէրին համեմատ։

—Մարիա՛մ, ըսաւ կինն անյողդողդ։

Բոան հոգի, ամէնքն ալ գաղթական, որ հոն ներկայ գտնուած էին նկարագրուած սրտաճմլիկ տեսարանին, միեւնոյն զարմացման թափով դարձան այս կնոջ երեսը նայեցան։

—Հա՞յ ես, հարցուցի շուարած, ափիբերան։

—Այո՛, ըսաւ կինն անխռով։

Չէի ուզեր հաւատալ. պուլկար կնկան տիպ էր դիմացինս. անշուշտ կատակ կ'ընէր. նորէն հարցուցի։

—Իրա՛ւ հա՞յ ես։

—Այո՛։

—Հա՛յ է եղեր, հայ է եղեր, կը կրկնէին հոն գտնուողները սարսափահար...։

ԳԱՂԹԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ

ԳԵՐՄԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԻՆ համար շինուած նոր թորփիլանաւ մը ԲՇ. (երէկ), իր առաջին փորձերը կատարեց։

ԼՈՆՏՈՆԻ Ֆրանսական դեսպան պարոն տը Քուրսէլ անցեալ ԴՇ. երկար տեսակցութիւն մ'ունեցաւ նախարարապետ Լորտ Սալզպըրիի հետ։

ՀՌՈՄԻ ԵՒ ՎԻԵՆՆԱՅԻ մամուլներն յայս կ'յայտնեն թէ անգլիական կառավարութիւնն ալ պիտի փութայ իր հաւանութիւնն յայտնել ծայրայեղներու դէմ ի Վիեննա գումարուելիք Դեսպանախորհրդոյն։

ՔԻՉՆԸՐԻ ԵՒ ՄԱՌՇԱՆԻ Ֆաշոտայի մէջ հետաքրքրաշարժ հանդիպման նորանոր մանրամասնութիւնները կը պատմեն անգլիական լրագիրք։ Երբ Քիչներ Ֆաշոտայի ցամաքն ելաւ միամինակ՝ Մառշան ծովեզերք գացած էր դիմաւորելու և ողջունելու զնա։ Մառշան հազարապետ ըսաւ թէ նախ կարծած էր թէ Տէրվիշներ են դարձած էին իր վրայ յարձակելու։ Սէրտարն ըսաւ թէ եկած էր վերստին գրաւելու այս երկիր [illegible] Մառշան [illegible] բայց [illegible] ֆրանսական իշխանութեանց հրահանգին։ Ասոր վրայ Սէրտարն իր մարդիկը ցամաք հանեց, դրօշները տնկեց և ամրոց մը կազմեց Մառշան հազարապետէն հաստատուած կղզեակին ետեւը, գլխաւոր ցամաքին հետ ունեցած մուտքը գոցելով անոր առջեւ։ Մառշան հազարապետ ըսաւ առարկութիւն չըրաւ ասոր, այլ նոյն իսկ կերակուրի ժամանակ բրիտանական զինուորաց կեանքին շիշ մը շամբանեալ պարպեց, անգլիացի սպային ալ հրամցնելով։ Կ'երեւի թէ Մառշանի ֆրանսացի 10 սպաներէն չորսը մեռեր են, երկուքը «Պէրրի-պէրրի» կոչուած հիւանդութենէն, որուն ախտանիշն է քնատութիւն և կ'յաջորդէ ընդհանուր տկարութիւն. մին մեռած էր ծառէ մը վար իյնալով, եւ չորրորդն ալ կոկորդիլոսի մը կեր եղած էր։ Մառշանի սպաներէն և ոչ մին կռուի ատեն սպաննուած էր։ Ֆրանսացի բժիշկը, խիստ կարող եւ սիրուն անձնաւորութիւն մը, շատ կ'աշխատէր պէրրի-պէրրիին դարմանը գտնելու, վասն զի Սէնէկալցի զինուորներ ալ կ'մեռնէին նոյն ախտէն։ Արդէն նոյն ախտով վարակուած է երբեմն Տըպլըրի մէկ հիւանդանոցն ալ։

—Ֆաշոտայի մասին ֆրանսական մամլոյն խորհրդածութեանց ամփոփումն է հետեւեալն. «Անգլիական մամլոյն շեշտն հետզհետէ կ'սաստկանայ և անտանելի կ'դառնայ։ Անգլիական լրագիրք իրենց փաստերը միայն յառաջ կ'քշեն և Ֆրանսացիներուն ըսածին կարեւորութիւն չեն տար։ Գրեթէ ամէնքը կ'պնդեն որ առանց ո և է բանակցութեան մեր կառավարութիւն Մառշանի և իր ընկերաց պէտք է հրամայէ Ֆաշոտան պարպել։ Անոնցմէ քանի մը չափաւորք միայն կ'ներեն որ Մ. Տէլքասէի առաւելն քիչ մը ժամանակ տրուի Ֆրանսայի դիւցազն զինուորաց տեղեկագիրն առնել՝ անոնց ետ կանչուիլն որոշուելէ յառաջ։ Մեծ և զօրաւոր ազգի մը [Ֆրանսայի] կառավարութիւնը չի կրնար այսպիսի սպառնալեաց տղայական փորձէ վախնալ։ Ֆրանսական կառավարութիւնն էր որ կազմակերպեց Մառշանի արշաւախումբը, պատրաստեց անոր ուղեգիծն և որոշեց անոր նպատակը։ Մեր կառավարութիւնն էր որ Սեպտեմբերէն յառաջ օգնական զօրք ղրկեց, աւելցնելու թիւն այն փոքրիկ խումբին՝ որ Տէրվիշներուն վրայ յարձակեցաւ անոնց ետեւէն և Քիչնէրի բանակին հասնելէն երեք ամիս առաջ քաղաքակրթութեան դրօշը տնկեց Խարթումէն վեց հարիւր քիլոմէթր վեր։ Ֆրանսական կառավարութիւն շատ լաւ գիտէ իր ինչ ընելիքը։ Մամլոյն կամ ուրիշներու սպառնալեաց առջեւ ետ չպիտի քաշուի։ Մինչեւ հիմա անգլիացի նախարարք իրենց երկրի օրաթերթերուն ստիպողական վերջնագրին նմանող բառ մը չարտասանեցին։ Անոնց ընթացքը քաղաքավար և ուղղամիտ եղած է, ինչպէս արդէն եղաւ Սըր Հէրպէրթ Քիչնէրի և Մառշան հազարապետի հանդիպումը։ Հետեւաբար, մեր դիւանագիտութիւն պատրաստ է քննելու Ֆաշոտայի մէջ առաջին անգամ ոտք դնողի մեր կացութենէն առաջ եկած փափուկ և կնճռոտ խնդիրն, եւ խաղաղութեամբ կարգադրել Միջազգային Օրինաց սկզբունքներով։ Եթէ սակայն Լ. Սալզպըրի Լոնտոնի մամլոյն տեսութիւններն իւրացնէ և ըստ այնմ գործէ, և նախ Մառշանի ետ կանչուիլը պայման դնէ բանակցութեանց սկսելէ առաջ, կարող ենք հաստատելու թէ մեր կառավարութեան պատասխանը պիտի ըլլայ միայն Ֆրանսայի անուան արժանի պատասխան մը, «Ո՛չ»։

Մաթէն «Ո՛չ» բառը գլխագիր կ'դնէ։ Ասիկա պատիւ կ'բերէ իր... տպարանական կարգադրութիւններուն։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ լրագիրք կենսագրական տեղեկութիւններ կուտան Չինաստանի երկու գլխաւոր բարեկարգիչ մանտարիններուն, Քանկ-Եու-Մէյ [ոմանք կ'ըսեն «Վէյ»] և Չանկ-Եին-Հուան իշխաններուն վրայ։ Քանկ ծնած է ի Քանդոն, օտար գաղթականներու կողմէ բանուած մասին մէջ։ Ազատական և աշխարհաքաղաքացիական կրթութիւն մ'առած է։ Քանդոնի բարեկարգիչք ըսուած փոքրիկ խումբին մէջ նշանաւոր տեղ մը բռնեց, ուզելով «Երկնային կայսրութիւնը» վերանորոգել Ճարոնի օրինակին համեմատ։ Մանտարիններու բանակին զօրաւոր ընդդիմութիւնն արգիլեց իր ծրագիրն, և քանի մը անգամ ստիպուեցաւ Եւրոպա փախչիլ։ Քանկի ազդեցութեամբն էր որ Եւրոպա կը ղրկուէին չինացի ուսանողներ։ Վերջին տարիներս բարեկարգիչն հաստատել տուաւ վարչային մեծ խորհուրդներ՝ որոց պաշտօնն էր վերակազմել բանակը, նաւատորմի, հանրօգուտ շինութիւնները, որոց բաշխումը։ Բարեկարգական շարժման մէջ երկրորդ դերը խաղաց Չանկ-Եին-Հուան, որ նմանապէս Քանդոնցի է։ 1884 Ցունիսին Չանկ-Լի-Եամէնի (Խորհրդեան Խորհրդին) անդամ ընտրուելով, նոյն տարւոյ Սեպտ.ին շնորհաւոր եղաւ Քունկ իշխանին անկումէն ետք։ Հետեւեալ տարիներուն Մատրիտի, Ուաշինկթընի և Լիմայի դեսպան եղաւ։ 1890ին Չինաստան դառնալով Չանկ-Լի-Եամէնի անդամ վերընտրուեցաւ, ուր մնաց մինչեւ քանի մը օր յառաջ իր աքսորուիլը։ 1895ին դիւանագիտական պաշտօնով Ճարոն ղրկուեցաւ, եւ անցեալ տարի իբրեւ արտասովոր պատուիրակ Չինաստանի՝ ներկայ եղաւ Վիքթորիա Թագուհւոյն յոբելեանին։ Չանկ-Եին-Հուանն էր որ Քիաօ-Չէու նաւահանգստին համար Գերմանիոյ հետ բանակցեցաւ։ Հիմա պիտի բանտուի Քուլճայի չինական Թուրքաստանի գաւառին մէջ։

ՊԻԶՄԱՐՔԻ յիշատակագիրքը պիտի հրատարակուի յառաջիկայ Նոյմ. 21ին։ Գերմանական տպարանի մը երկու գործակալք, որ ամբողջ գործին հրատարակութիւնն իրենց վրայ առած էին, այս միջոցիս Լոնտոն կ'գտնուին և կ'ջանան իրենց կարգին համաձայնիլ Լոնտոնցի հրատարակչի մը հետ՝ գործն անոր ծախելու համար։ Անգլիերէն լեզուաւ անգլիական և ամերիկեան հրատարակութեան իրաւանց համար գերման գործակալներուն պահանջած գինն է 10 հազար անգլ. ոսկի։ Ձեռագիրը Պիզմարքին բուն ձեռագիրն է։

ՔԻՉՆԸՐ ՓԱՇԱ Հոկտ. 6ին Գահիրէ ժամանեց։ Եգիպտոս գտնուող սպայք և անգլիացի գաղթականութեան երեւելիք, առաջիններն իրենց համազգեստով, մինչեւ կայարան դիմաւորեցին փաշան։ Պատերազմական պաշտօնատունէն մինչեւ կայարան, մէկուկէս մղոն երկար ճամբու վրայ, զինուորք բարեկի կեցած էին։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ԲՈՐԴՈՒԿԱԼԻ կառավարութեանց միջեւ տակաւին համաձայնութեան նիւթ եղած չէ Տէլակոայի ծովածոցին խնդիրը։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ ամենամեծ ուշադրութեան առարկայ են ծայրայեղ գաղափարի մարդիկ։ Մասնաւոր պաշտօնեայք խիստ մօտէն հսկողութիւն կ'ընեն, և կասկածելի անձինք ձերբակալուելով սահմանագլուխ կ'տարուին ու կ'արտաքսուին։

ԿԵԴՐ. ԱՍԻՈՅ բոլոր երկաթուղեաց համար Վարչային Ժողով մը պիտի հաստատուի ի Դաշքէնտ, Թուրքաստանի ընդհանուր կառավարչին նախագահութեան տակ։ Սակայն մինչեւ որ այդ քաղաքին մէջ շինուին հարկ եղած շէնքերը, Վարչութեան կեդրոն պիտի ըլլայ Աշքապատ կամ Սմրղանտ։ Այս նոր կարգադրութիւն պիտի գործադրուի նոր տարիէն սկսեալ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ծովային նախարար Մ. Լօքռուա Թուլոն գնաց, ուր ծովային պաշտպանութիւններն աչքէ անցընելէ վերջ, պիտի երթայ Քորսիքա, Թունուզ և Ալճէրիա։

ՋՕՐԻՑԵՐԻՈՅ ոստիկանութիւնը Լուքէնիի համակիր ծայրայեղ մը ձերբակալեց որուն քով գտնուեցաւ մեծաքանակ դրամ։

ՏՐ. ՖՈՆ ԷՍՄԱՐԽ, գերման նշանաւոր վիրաբոյժն, իր յոբելեանը պիտի տօնէ Նոյմ. 15ին։ Տր. Էսմարխին կինն է Շլէզվիկ-Հոլշդայնի Հանրիէթ իշխանուհին, Գերմանիոյ կայսրուհւոյն մօրաքոյրը։

Մ. ՆԱՀԱՆԳԱՑ Ծովային նախարարն ամերիկեան Համաժողովին պիտի առաջարկէ դեր-ծովակալի աստիճանը վերահաստատել, և այդ աստիճանին բարձրացնել զՏիուէյ, որ հիմա երրորդ կարգի ծովակալ մ'է։

—Ուիննիբէկէն [Ամերիկա] կ'հեռագրուի թէ այս քաղաքին Մոլսըն Դրամատունէն 62,000տոլար գողցուած է։ Տակաւին գտնուած չէ գողին հետքը, բայց կ'կասկածուի թէ Դրամատան քանի մը պաշտօնեայք գողոց մարդոց հետ միանալով այդ գողութիւնն ըրած են։

—Անցեալ կիր. օր փոթորիկ մը շատ մեծ վնաս հասուցեր է Ամերիկայի Սավանա, Ճորճիա գաւառներու։ Փոթորիկին կեդրոնն էր Սավանայ և Ճէքսընվիլի միջեւ։ Բամպակի հունձքերուն կէսը կորսուած է։ Բեւեկնիւթի գործերն ալ վնասուած են։ Տարիէն, Պրունզիք և Ֆէրնանտինա քաղաքներն ամէնէն աւելի վնասուած են։ Շատ մը փոքր նաւեր փճացեր և նաւազներ խեղդուեր են։

ՌՈՒՍԻՈՅ ելմտական նախարար Մ. տը Վիթթէ, որ Բարիզ կ'գտնուի, իր այցետոմսը ձգեց Էլիզէի պալատը։ Մ. Ֆելիքս Ֆօռ, որ Ռամպույէի դղեակն է, հեռաձայնով իմանալով ռուս նախարարին այցելութիւնը, ճաշի հրաւիրեց ի Ռամպույէ, ՇԲ. գիշեր։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՆԱՄԱԿԱԼ ԹԱԳՈՒՀԻՆ հրամանագրով մը յետաձգած է 1894-95 եւ 97 տարիներուն զինուորագրութիւնը։

ԲԵՐԼԻՆԷ Թայմզ լրագրի կ'տեղեկագրուի թէ Մայր-Կայսրուհին ամէն օր, կայսեր մօտ նստած, պաշտօնական ունկնդրութեան կ'ընդունի նախարարները։ Չունկ-Լի-Եամէնի մէջ ոչ ոք անցած դարձածէն տեղեկութիւն ունի. նոյն Ատենին առաջնակարգ պաշտօնակալ Հիու-Եունի-Եի յայտարարած է թէ Բեգերապուրկի չինական նախկին դեսպան Հիու-Ջինկ-Ջէնկ նոյն Ատենին նախագահ պիտի անուանուի։

ԼԸՌՈՒՍ. ՊՕԼԻԵՕ Տէպայի մէջ լուրջ յօդուածով մը կ'յանձնարարէ որ Սահարայի երկաթուղին շինուի։ «Արդէն կ'գրէ, քսան տարի առաջ երկրաչափ Տիւրօնշէլ այսպիսի խորհուրդ մը յղացած և անոր գործադրութիւնը ջերմապէս պահանջած էր։ Այն ժամանակ առեւտրական, իսկ հիմա քաղաքական պէտք մ'է այս երկաթուղին, որ Ափրիկէի ֆրանսական գաղութներն իրարու պիտի միացնէ։ Երկաթուղին մինչեւ Չատ պիտի հասնի և 2900 քիլոմէթրի երկայնութիւն պիտի ունենայ։ Ծախքն 150-180 միլիոն ֆր. կ'հաշուի։ Այս երկաթուղիով 100 ժամուան մէջ Ալճէրիայէն Սուտան կրնան հասնիլ փրանս. գունդերը»։

ԼՈՐՏ ՍԱԼԶՊԸՐԻ մտադիր է իր վրայ ծանրացող բեռը թեթեւցնել։ Նախարարապետի պաշտօնը միայն պիտի պահէ, իսկ արտաքին գործոց նախարարութիւնն, որոյ յարաճուն ծանրատաղտուկ բեռն իր ծանրութեան ներքեւ կ'ընկճէ զինքն, պիտի փոխանցէ ուրիշի մը։ Յաջորդ մը կը փնտռէ. Իր քեռորդին, Արթիւր Պալֆուր, գուցէ կրնար յաջորդ կարգել, քանի որ իր բացակայութեանը Ֆօրին Օֆիսը վարեց, բայց այնպիսի կուսակցութեան մը պետն է, որ ուզէ չուզէ պիտի փոխէ արտաքին ուղղութիւնը։ Ամէնէն աւելի աչք նետուած է Լորտ Քրոմըրի վրայ, որ այնքան հաստատամտութեամբ շահերը պաշտպանած է Նեղոսի հովտին մէջ։ Թէ Լորտ Քրոմըր պիտի կրնայ այս պաշտօնի մէջն ալ միեւնոյն յաջողութիւնը ձեռք ձգել, խնդրոյ նիւթ է։ Ամէն պարագայի մէջ շատ դժուարին պիտի ըլլայ անոր արժանի յաջորդ մը գտնել և Եգիպտոս ղրկել։ Ըրնէլ Րոտտ, որ իր հալէպական պաշտօնին մէջ և Լորտ Քրոմըրի բացակայութեան ատեն իբր անոր փոխանորդ, բաւական լաւ անուն մը հանած է, այս պաշտօնին գուցէ կոչուի։ Նշանաւոր քաղաքագէտի մը տաղանդն ունի։

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ Ի ՉԻՆ.—Շանկայէ կ'հեռագրուի թէ հոկտ. 1ին (Ն. Տ.), նոյն քաղաքին մէջ հրդեհ ծագելով, 10,000 տուն այրեր և 1000ի չափ Չինացիք բոցերուն ճարակ եղեր են։ Այրած շէնքերուն գետինը 6 քառ. քիլոմէթր տարածութիւն ունի եղեր։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆ որոշեց Սէնէկալի Տաքար, Մարդինիքի Սէն-Բիէռ, Մատակասկարի Տիէկօ-Սուարէզ, Քօշինշինի Սէն-Ժագ և Նոր Քալէտոնիոյ Նումէա քաղաքներուն մէջ նաւատորմի համար մթերանոցներ և կայաններ հաստատել տալու։ Դեռ ուրիշ ոչ նուազ կարեւոր տնօրէնութիւններու ալ կ'սպասուի։ Ծովային նախարար Լըքռուա անսովոր գործունէութեամբ և հեռատես քաղաքականութեամբ ֆրանսական նաւային ոյժն ու նաւատորմը կ'զօրացնէ։

ՍՊԱՆԻԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ցանձնաժողովին նիստերը կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենան։ Ֆիկառօ կ'հաւաստէ թէ վիճաբանութիւններն երկուստեք խիստ բարեկամական են։ Ամերիկայի Պատուիրակ Տէյ կ'կարծէ որ եթէ երկու կողմի փոխադարձ զիջումները նկատի առնուին, Ցանձնաժողովը կըրնայ իր աշխատութիւնները վերջնականօրէն աւարտել Նոյմ.ի մէջ։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆ անիշխանականաց դէմ զգուշական միջոցներ տնօրինելու, մեծ յաջողութիւն գտած է. զէնընկէցութեան համար գումարուելիք Դեսպանախորհուրդէն շատ յառաջ գուցէ գումարի այս ժողովը։ Ամէն կողմէ պատրաստակամութիւն և հաւանութիւն կը յայտնուի։ Հռոմի մէջ կ'կարծեն թէ ամէն եւրոպեան Պետութիւնք ալ պիտի ժամանակին գումարուելիք Դեսպանախորհուրդին։ Կ'ըսուի թէ Պելճիքա ընդունելով հանդերձ սկզբունքը, նախամեծար կ'համարի խնդրին լուծումը փոխանակ Դեսպանախորհուրդին տալիք որոշումներուն ենթարկելու, է ուղղակի և գրաւոր բանակցիլ զանազան դաշնակիցներու հետ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ժողովին նիստերը դեռ չսկսան։ Թէ ե՞րբ երեսփոխանները նիստի պիտի հրաւիրուին, որոշ չգիտցուիր։ Ժուռնալ տէ Տէպա խոհեմութիւն կ'համարի այս հրաւէրին ուշանալը։ 1899ին պիւտճէն քուէարկել տալու համար նախարարապետ Պրիսոն պիտի ստիպուի երեսփոխանական ժողովին դիմել։ Տրէյֆիւսի խնդրին համար գայթակղալից տեսարաններ տեղի պիտի ունենան և հաւանական է որ տաք գըլուխ երեսփոխանները պիւտճէով, Ֆաշոտայով եւ այլ միջազգային կարեւոր խնդիրներով զբաղիլ չուզեն։ Նախարարապետը և միւս նախարարք սոսկալի և կրքոտ պայքարի մը կուրծք պիտի տան։ Տէռուլէտ և այլք հիմակուընէ անհատնում հարցումներու շարք մը պատրաստած են։ Պրիսոն սակայն շուտով զիրենք պիտի լռեցընել տայ. արդէն կծու պարսաւագիր մ'ուղղած է Բարիզու Ոստիկանապետ Պլանի, որուն մէջ կ'դատապարտէ՝ յանուն նախարարութեան՝ վերջին դէպքերու մէջ ոստիկանաց ցուցըրած կուսակցական ոգին։ Ինիոն Րէբիւպլիք, Պուրժուայի թերթը կ'հասկցնէ Տէռուլէտի, թէ նախարարութիւնը կըրնայ օրինաց վրայ յենլով իր կուսակցութիւնը ցրուել։

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին գործոց նախարարին շրջաբերականը.

«Տէ՛ր.—Ամէն Պետութեանց կառավարութիւնք, ժամանակէ մ'ի վեր, Պետութեան և քաղաքացիներուն ապահովութեան վրայ հսկելու պարտաւորութեան մէջ կ'գտնուին, հարկադրեալ պարտաւորութիւն հանդէպ եղելութեան մը, որոյ արտասովոր կարեւորութիւնը ստիպողաբար կ'պահանջէ իրենց ուշադրութիւնն եւ հոգածութիւնը։

«Ամէն երկիրներու մէջ, իշխանութիւնք մասնաւոր կ'ընեն թիւր սկզբանց տէր կարգ մը անձանց ներկայութիւնն, որոց յատկանիշը ծանօթ է սա իրողութեամբ թէ իրենց գործելու եղանակներն, ոճիրներն ուրիշ նպատակ չունին բայց եթէ, ըստ իրենց խօսուածութեան, խրամատել այն հիմերն որոց վրայ հաստատուած է քաղաքային ընկերութիւն, եւ հիմն ի վեր կործանել զայն։

«Այս տապալողներն, որք ոչ մէկ ոճրի գործադրութեան առջեւ կ'ընկրկին,—ո՞րքան ալ սոսկալի ու անմիտ ըլլայ այն,— կ'դաւանին սկզբունքներ զորս կ'ծաւալեն ման գալով Եւրոպիոյ մէջ։ Իրենց գաղափարները ծաւալելու ձեռնարկին մէջ ոյժ կ'գտնեն ծածուկ մամլոյ մը կողմէ, որ անդադար կ'վարժեցնէ երեւակայելի ամէն անասնական գործերու, որ կը ջատագովէ ամէնէն գարշելի ոճիրները, բովանդակ քաղաքային ընկերութեան դէմ հրատարակուած պատերազմը մինչեւ ցյետին ծայր մղելու համար։

«Ցարդ կառավարութիւնք օգտակար համարեցին այս եղեռնամիտ վարդապետութեանց ծաւալման ընդդիմանալ, ընթացիկ օրէնքներու ճըշգրիտ գործադրութեամբ, և մի քանի պարագաներու մէջ ալ, արտասովոր միջոցներու կիրառութեամբ։ Սակայն հաստատուած է թէ այս ջանքեր, մեկուսացեալ մնալով, ըստ բաւականի չեն ազդեր չարիքը զսպելու և ոչնչացնելու ա՛յն հնարքներն, որոցմով յիշեալ տարերքները կ'ջանան, մերթ ընդ մերթ յաջողութեամբ, զիրար հասկնալ և փոխադարձաբար իրարու օժանդակել և զիրար կազմակերպել։

«Հիմա կ'թուի թէ հարկ ի վերայ կայ ամէն կառավարութեանց,—որք հասարակաց վտանգին հանդէպ զինքնին համերաշխ կ'զգան,— միջոցներ ձեռք առնուլ որպէս զի կարենան փոխադարձաբար յարատեւ աջակցութիւն մ'ընձեռել իրարու՝ հասարակաց պաշտպանողական դրութեան մը հիման վրայ, և քննել այս միջոցներն իրենց բոլոր մանրամասնութեանց մէջ։

«Իտալական կառավարութիւնն երկար ատենէ ի վեր կ'ուսումնասիրէր այս գաղափարներն և իր կարծեաց մէջ աւելի ամրապնդուած էր ոճիրներու երկար շարքով մը։ Վերջին ոճիրն, որ անտարակոյս ծայրայեղ սահմանն է որուն կրնան դիմել անխիղճ և անհայրենիք եղեռնագործներ, յորդորեց արքայական կառավարութիւնը նախաձեռնութիւնն ստանձնելու կառավարութեանց միջեւ կարծեաց փոխանակութեան մը, որ կարենայ յանգիլ վերեւ յիշուած խնամով միջազգային տնօրինութեանց։

«Ցարդ այս նախաձեռնութեան գտած ընդունելութիւնը կ'ապացուցանէ թէ արքայական կառավարութեան տեսութիւնք սկզբամբ ընդունուած են, և թէ այս նպատակին հասնելու լաւագոյն միջոցն է միջազգային Դեսպանաժողովոյ մը անյապաղ գումարումն, որոյ մէջ եւրոպական կառավարութիւնք ներկայացուած ըլլան ոչ միայն դիւանագիտական պատուիրակներով, այլ և ներքին և դատական վարչութեանց մասնագէտ պատգամաւորներով։

«Ըստ որում գործելու այս եղանակը լիովին կ'պատասխանէ արքայական կառավարութեան տեսութեանց, կ'աղաչեմ զՁեզ որ Ձեր գտնուած երկրին արտաքին գործոց նախարարին ծանօթացնէք զայն. անոր յանձնեցէք նաեւ պատճէնն այս պաշտօնագրին, որով պատիւ ունիմ ուղղելու այս առաջարկ, որպէս զի բարեհաճի իր հաւանութիւնը տալ միջազգային դեսպանաժողովոյ մը գումարման, որոյ նպատակը պիտի ըլլայ գործնական համաձայնութիւն մը գոյացնել Եւրոպական Տէրութեանց միջեւ, յօգուտ ընկերութեան պաշտպանութեան, համաձայնութիւն որ սահմանուած ըլլայ յաջողապէս կռուելու կործանարար տարրերուն և իրենց համախոհներուն դէմ։ Կ'աղաչեմ զՁեզ վաղ ընդ փոյթ իմացնել ինձ մեր առաջարկութեան մասին տրուած որոշումը։ [Մոնիթէօռ]

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱՒ
ՏՔԹ. Ն. ՏԱՂԱՒԱՐԵԱՆԻ
Առաջին և պատկերազարդ
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ
Լիակատար աշխատութիւն
Դըրուատեալ և յանձնարարեալ
ՈՒՍՈՒՄՆ. ԽՈՐՀՐԴԷՆ
Կարեւոր գործ ամէն մարդու համար
ԳԻՆ 25 ՂՐՇ.
Կ'գտնուի ամէն գրավաճառաց քով։ Կեդրոնատեղին է Պէրպէրեան տպարան (Էսկի Զափթիէ Ճատտէսի Թիւ 61)
Կեդրոնատեղին ղրկուած 25 ղշ.նոց թղթատարութեան ֆուլի կամ հինգ ու կէս ֆր.նոց ծանրոցի փոխարէն, կ'առաքուի թղթատարով մէկ օրինակ։ 10—4

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆՔ

Ատանայի Նախադատ Ատենի քաղաքային ճիւղին Նախագահ անուանեցաւ Պիթլիսի Նախադատ ատենին նախագահ Իպրահիմ Խալէմ էֆ։

Սըվազի Նախադատ Ատենին պատժական ճիւղին նախագահ անուանեցաւ Զաթալճայի Նախադատ ատենին նախագահ Սամի էֆ։

Զաթալճայի Նախադատ Ատենին պատժական ճիւղին նախագահ անուանեցաւ Պօլուի Նախադատ Ատենին նախագահ Ապտ-իւր-Րահման Ազմի էֆ։

—Իւլայի Ա. աստիճան տրուեցաւ Սելանիկի հեռագրաց և թղթատարական վերատեսչութեան քննիչ Ահմէտ Նիազի էֆ.ի։

Լիագաթ արծաթ շքանշան շնորհուեցաւ արաբական Էլ-Մուէյյէտ լրագրին խմբագրապետ Շէյխ Ալի Եուսուֆ էֆ.ի։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Խտիւ Ապպաս Հիլմի փաշա, իր մօր և եղբօր հետ, երէկ իրիկուն ժամ 9ին ատենները մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ Էլ-Մահրուսէ շոգենաւով։ Վեհ. Սուլթանին կողմէ Միւշիր Շաքիր փաշա և Տար-իւս-Սաատէթի Շէրիֆէ Աղասի Ղանի աղա շոգենաւ երթալով, կայս. բարեւներն հաղորդեցին և ողջերթ մաղթեցին։ Էլ-Մահրուսէ շոգենաւը, Պէշիքթաշի առջեւէն անցած ատեն, դրօշակներով զարդարուեցաւ և նաւաստիք կայմերուն վրայ ելնելով Բադիշահըմ չօք եաշա գոչեցին։ Կայս. հրամանաւ, կայս. թիկնապահ և հիւրընկալ Պէհճէտտին պէյ և Թալաթ ու Մուսթաֆա պէյերը Խտիւին ուղեկցեցան մինչեւ Դարդանէլ։

ԴԱՐԱՔՆԵՕՐԻ ԿԱՄՈՒՐՋԻՆ նորոգութեան վրայ խօսելով, Իգտամ կ'ըսէ թէ շինութիւնն ոչ թէ յանձնառուի ձեռամբ, այլ արքունի Նաւարանին կողմէ պիտի կատարուի, որ այս նպատակաւ պէտք եղած երկաթներն ու թիթեղները (սաճ) արդէն յանձնարարած է Եւրոպական գործարանաց։

ՎԻԼՀԷԼՄ ԿԱՅՍԵՐ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ. — Ծովային նախարարութիւնն հետեւեալ կարգադրութիւններն ըրաւ Վիլհէլմ կայսեր այցելութեան առթիւ։ Դարդանէլի առջեւ գտնուող Ա. նաւաբաժնէն երեք մարտանաւք, Մէսուտիէ, Համիտիէ եւ Ազիզիէ, պիտի ողջունեն Վիլհէլմ Բ. կայսեր ժամանումը։ Վեհ. Սուլթանին ներկայացուցիչք կայսեր ընդ առաջ պիտի երթան Իզզէտտին շոգենաւով։ Կ. Պոլսէն մինչեւ Հայֆա, Հօհէնզոլլըրնի պիտի ուղեկցին Բէլէնկի Տէբիա թորփիլըհալասծ ու ուրիշ թորփիլանաւ մը։ Օսմանիէ ու Ասարը-Թէվֆիք զրահաւորներն, և Նէճմի Շէվքէթ ու Իճլալիէ մարտանաւերը, Սելանիկ գտնուող Բ. նաւաբաժնէն, Հայֆա պիտի երթան կայսրն ողջունելու։ Սուլթանիէ և Իզզէտտին կայսերական զբօսանաւերը Վօսփորի մէջ պտոյտներու պիտի յատկանան։ Վերջապէս, Սէլամէթ, Մէքքէ, Ինայէթ և Իզմիր փոխադրանաւերն Հայֆա պիտի փոխադրեն կառքերը, ձիերն ու գոյքերը։

—Անատօլուի երկաթուղւոյ Ընկերութեան տնօրէնութեան կողմէ չքնաղագեղ ալպօմ մը պատրաստուած է, որ Վիլհէլմ կայսեր պիտի մատուցուի երբ Հայտար-Փաշայի կայարանն այցելէ։ Այս Ալպօմ պիտի պարունակէ ծրագրուած երկարագծման գծերուն նըկարներն, ինչպէս նաեւ Հայտար-Փաշայի նաւահանգստին մէկ տեսարանը, նոր նաւահանգստին շինութեան հանդերձ։ Կայսեր ուղեւորութեան յատկացեալ մասնաւոր կառախումբը նախընթաց օրը փորձեր կատարեց։ Կայսրն այս կառախմբով պիտի երթայ մինչեւ Հէրէքէ, կայս. գործարանը դիտելու, որ Եւրոպիոյ մէջ մեծ համբաւ կ'վայելէ իր ընտիր արտադրութիւններով։

—Քանի չափ Գերման ուղեւորներ, որոց մեծ մասը զինուորական, երէկ առաւօտ Լոյտի շոգենաւով մայրաքաղաքս հասան։ Ասոնք Պօլսոյ մէջ քանի մ'օր անցընելէ վերջ, Պաղեստին պիտի երթան Երուսաղէմի բողոքական եկեղեցւոյ օծման հանդէսին ներկայ գտնուելու համար։

ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ գրոյց կայ թէ Եորկիոս Թագաւորն, Աթէնք վերադառնալէ առաջ, Զարին այցելութիւն պիտի տայ իր երախտագիտութիւնն յայտնելու համար։

ՆԱՒԱՑԻՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՄՈՒՆՔ.— Ծովային նախարարութիւնն որոշեց 2 արագընթաց նոր շոգենաւ գնել, իւրաքանչիւրը 20,000 ոսկւոյ։ Ասոնցմէ մին Անգլիոյ և միւսը Գերմանիոյ մէջ պիտի գնուին։ Լոնտոնի և Պերլինի դեսպանք արդէն հրահանգ ստացած են այս մասին դիմումներ ընելու նաւատերաց։ Բարձրագոյն հրամանի մը համաձայն, Վիլհէլմ կայսեր ուղեւորութենէն անմիջապէս վերջը, Մահսուսէի ընդհ. վերակազմութիւնը պիտի սկսի։ Ծրագրուած բոլոր բարենորոգումներն անյապաղ պիտի գործադրուին, որպէս զի Մահսուսէի Վարչութիւնը վաճառականութեան և պետական գործառնութեանց պահանջումներուն հասնելու կարող ըլլայ։

—Արմադրոնկի գործարանին ներ—

կայացուցիչք, որք օսմ. նաւատորմին նաւերը կ'քննէին, իրենց պաշտօնն աւարտեցին: Իրենց տեղեկագիրին ընդհուպ պիտի մատուցանեն ծովային նախարարութեան, որ կ'ըսուի թէ արդէն նպաստաւոր ընդունելութիւն ըրած է անոնց առաջարկներուն, և թէ հրաման զրկած է Դարդանէլի առջեւ խարսխած Մէսուտիէ ծովակալ-նաւուն և երկու ուրիշ զրահաւորներու որպէս զի Պոլիս դառնան: Ասոնք պիտի նորոգուին նոյն ճարտարագէտներուն ձեռամբ, որք անոնց սպառազինութիւնն ու կաթսաները պիտի փոխեն: Ուրիշ զրոյցի մը նայելով, Բրուքի գործարանին կողմէ երկու ներկայացուցիչներ եկած են իրենց հետ բերելով առաջարկներ որք մրցակից կ'հանդիսանան Արմսդրոնկի Տան առաջարկներուն:

ՀԻՒՊԱՏՈՍԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ. — Հէլլէն դեսպան՝ իշխան Մավրոքորտաթօ յառաջիկայ ՇԲ. օրը Աթէնքէ պիտի մեկնի՝ Պոլիս վերադառնալու: Աթէնք գտնուած միջոցին, Թուրքահէլլէն հիւպատոսական պայմանագրին յատուկ յանձնաժողովը քանիցս գումարուած է անոր նախագահութեան տակ, և գրեթէ ամբողջովին քննած է յանձնաժողովոյ անդամ Մ. Նազոսի պատրաստած ծրագիրը, որ Մ. Զայիմիսի հաւանութեան պիտի մատուցուի: Մ. Սթէֆանու դեռ երեք շաբաթ Աթէնք պիտի մնայ, և Մ. Զայիմիսէ բերանացի հրահանգներ ստանալով Պոլիս պիտի դառնայ: Այն ատեն պիտի սկսի Թուրքահէլլէն հիւպատոսական պայմանագրին վիճաբանութիւնը Խառն Յանձնաժողովոյ մէջ:

ԲԱՐԵԶԱՐԴՈՒԹԻՒՆ.—Քաղաքապետ Րըտվան փաշա բանակցութիւններ սկսած է կատարել մայրաքաղաքիս սեղանաւորներէն ու վաճառականներէն բաղկացեալ խմբակի մը հետ, մայրաքաղաքիս ատրիճանական բարեզարդութեան ամենէն յարմար միջոցները սահմանելու նպատակաւ, որոշուած ծրագիրներու հիման վրայ, նախ գլխաւոր Թաղերէն սկսելով:

ՍԸՐ Ա. ՊԱԼԹԼԷԹԻ զանազան ծրագիրներուն քննութիւնը կ'կատարուի Հանրօգուտ շինութեանց նախարարին անմիջական հսկողութեան ներքեւ:

ԵԼԷԿՏՐԱԿԱՆ ԹՐԱՄՈՒԷՅ. — Ելէկտրական թրամուէյներու առաւելութեանց վրայ, մասնագէտներուն յանձնաժողովին կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրը մատուցուեցաւ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան:

ԽՏԻՎԱԿԱՆ ընկերութեան շոգենաւերն, հոկտ. 20էն սկսեալ, անգլ. դրօշին տակ պիտի բանին: Էլ-Գահիրէ շոգենաւն ի Մարսիլիա իր առաջին ուղեւորութեան միջոցին, կանգ պիտի առնու Մալթայի առջեւ, ուր Խտիվական ընկերութեան բոլոր շոգենաւերը պիտի արձանագրուին յատուկ տոմարին մէջ, ըստ անգլ. սովորութեան:

ՑԱՆԴՈՒԹԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ մը գործուեցաւ անցեալ ԳՇ. օրը Պրուսայի նահանգին մէջ: Տինէրէ Գարահիսար զրկուած Թղթատարը Սանտըզլէ 2 ժամ հեռի կ'գտնուէր երբ յարձակում կրեց 11 հոգիէ բաղկացեալ աւազակախմբի մը կողմէ, որ Թղթատարին ուղեկցող զինուորներուն ոտքը ձեռքը կաշկանդելէ ետք, պայուսակները կողոպտեց: Գողցուած գումարը կը հասնի 7000 ոսկւոյ, որոյ 6000ը պետական գանձուն կ'պատկանի: Այս վերջին գումարն Իզմիրէն զրկուած էր Պոլիս: Թղթատարն սպաննուեցաւ և զինուոր մ'ալ վիրաւորուեցաւ: Իզմիրի, Պրուսայի և Գոնիայի իշխանութիւնք միջոցներ ձեռք առին, որոց շնորհիւ յուսալի է որ այս յանդուգն աւազակութեան հեղինակներն, որք չէրքէզ են, ձերբակալուին և իրենց արժանաւոր պատիժը կրեն:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՈՒՑ Վարչական Խորհրդին նախագահ Մ. Պէրժէ վաղը մայրաքաղաքս պիտի վերադառնայ արեւելեան ճեպընթաց կառախումբով:

ՌՈՒՍԻՈՅ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ և Աւստրիոյ մէջ կատարուած մեծ ռազմափորձերուն ներկայ գտնուող Օսմ. սպայք, յ.գ. տէրութեանց զինուորական վիճակին վրայ իրենց պատրաստած տեղեկագիրերը մատուցին պատերազմական նախարարութեան:

ԳԵՐՄԱՆԵՒԶՈՒԻՑԵՐԵԱՆ Վարժարանն ի Գուլէ Պաշի, ընդ մէջ Բերայի և Ղալաթիոյ, գլխաւոր հաստատութիւնը գերմանական կրթութեան ի Կ. Պոլիս, շքեղապէս կ'պատրաստուի ընդունելու Վիլհէլմ կայսեր այցելութիւնն, որ պիտի ընդունի դասատուներուն ու աշակերտներուն մեծարանքը: Այս վարժարան ունի աւելի քան 500 աշակերտ, որոց 50-60ն՝ Հայ: Թոշակներն են՝ ամսական 40 ղրշ.էն մինչեւ 90 ղրշ. ամենաբարձր կարգին մէջ: Ձրի կրնան ըլլալ միայն գերման կամ զուիցերիացի ազգաց ծնողաց տղայք: Սովորականէն աւելի կ'վճարուի Ա. տարիին մէջ այն օտար տղաք որք գերմաներէն բնաւ չեն գիտեր:

ՀԷԼԼԷՆ դեսպանատան գործակատարն երէկ Բ. Դուռն երթալով, տեսակցեցաւ Արտաքին գործոց նախարարին հետ:

ԱՏԷՆԻ առողջապահական Վարչութիւնը Հօնկ-Քօնկէ եկող շոգենաւուց դէմ կարգ մը զգուշական նախահոգ միջոցներ տնօրինեց:

ՅՈՒՆԱՑ Պատրիարքական փոխանորդը փոխադարձ այցելութիւն տըւաւ Սամոսի իշխան Միւզիւրիս պէյի:

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱՅԷ կ'գրեն մեզ. — «Գանտառայի Պօլու գիւղէն Մէհմէտ Եմինի Հիւսէյին տղան Սեպտ. 14 կիր. իրիկուն 8 աւազակաց կողմէ կ'առեւանգուի. եղած դիմումներու վրայ 30—40 ոսկի առնլով տղան կ'արձակեն. Միւս կողմէ Եօրիւճինցի Իպրահիմ 40 օրեայ պտոյտէ յետոյ 300 ոսկի փրկանք տալով շաբթուս ԴՇ. օրը կ'արձակուի ողջ առողջ:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ դեսպան Մ. Զինովեվ շաբթուս իր բնակութիւնը Պէօյիւքտէրէէ պիտի փոխադրէ Բերա: Ն. Վսեմութիւնը Հոկտ. 10ին Զաքարէճ շոգենաւով Խրիմ պիտի երթայ իր մեծարանքը մատուցանելու Ռուսիոյ կայսեր ու կայսրուհւոյն:

—Ա. Թարգման Մ. Մաքսիմով, որ արձակուրդով Եւրոպա կ'գտնուէր, երէկ մայրաքաղաքս վերադարձաւ:

ԱՓՐԻԿԵԱՆ Տրիպոլսոյ կուսակալութիւնն այս անգամ եւս 1,500 ոսկի զրկած է զինուորական հաստատութեանց ի նպաստ: Նոյն նահանգէն ցարդ զրկուած գումարը 2,696,475 ղշ.ի հասած է:

ԶԵՂԾՈՒՄՆԵՐ. — Հանեայի մաքսատան արկղակալ Հիքմէթի էֆ. կառավարութեան հասոյթները խորած ըլլալով, դատաստանի պիտի ենթարկուի:

—Նոյնպէս Քիոսի մաքսատան տնօրէն Ճէվտէթ էֆ. և Ա. քարտուղար Նայիլ էֆ., իրենց գործած զեղծումներուն պատճառաւ պիտի դատուին:

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ.— Պետական Խորհրդոյ պատժական ատեանն երէկ երկու շաբաթուան բանտարկութեան դատապարտեց Էսատ էֆ. ոստիկանն, որ Եօրկի անուն հանրածանօթ չարագործի մը փախստեան պատճառ եղած էր իր անհոգութեամբ:

ՑՈՐԵՆԻ ԳԻՆՆ, ըստ վերջին լրոց, եւրոպական հրապարակներուն վրայ նորէն սկսած է բարձրանալ:

ՁԻՒՆ.—Անցեալ Օգոստոսի 18ին Գարահիսարը Շարգիի Էյրիպիլ կոչուած գաւառակին մէջ ձիւն տեղալով, բոլոր բանջարանոցներն ու ծառերը ցուրտէն փճացուեր են:

ՀՐԴԵՀ.— Զօնկուլտաքէ կ'գրեն թէ Մուրատ Փանոսեան էֆ.ի բնակած տունէն գիշեր ատեն հրդեհ ծագելով, տան մէջ գտնուած քարիւղին պատճառաւ ծաւալեր և յարակից չորս շէնքեր հրոյ ճարակ եղեր են: Իտալացի մը մուխէն խեղդամահ եղեր է:

—Երէկ գիշեր, ժամ 8ին միջոցները, Ղալաթիոյ Խալէնտէր Պողոսայն վրայ, փայտաշէն տունէ մը հրդեհ ծագելով, երկու տուն և երկու խանութ հրոյ ճարակ եղան:

ՊԷՕՅԻՒՔ ՏԷՐԷԻ առջեւ երէկ առաւօտ ծովէն կնոջ դիակ մը գտնուեցաւ, կազմալուծեալ վիճակի մէջ, որոյ գլուխն ու ոտքերը պակաս էին:

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ դեսպան Վանտէր Սթալ, հակառակ Մօնիթէօրի տուած լուրին, առ այժմ յետաձգած է մայրաքաղաքէս իր մեկնումը:

ՎԱՌՆԱՅԷ երէկ 66 խուռմ գաղթականք եկան մայրաքաղաքս:

ԱՐԿԱԾ.—Սկիւտարի Սուլթան-Թէբէ Թաղին մէջ բնակեալ 65 ամեայ կոյր մը, Հասան աղա, որ իր սնտուկին մէջ լեցուն ըճվոլվէր մը կ'պահէր, սնտուկը խառնած պահուն, վեցհարուածեանն յանկարծ կրակ առաւ, և կապարը խեղճ կոյրին ոտքին կոճին հանդիպելով՝ ծանրապէս վիրաւորեց: Կոյրն հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարութեան պաշտօնատան տակը գտնուած 17 խանութներուն փոխարէն, տարեկան 100,000 ղրշ. պիտի տրուի Տար-իւշ-Շաֆագայի դպրոցին:

ԹԱՐԻՖ լրագիրն, որ ժամանակէ մ'ի վեր հրատարակութենէ դադրած էր, ի մօտոյ վերստին պիտի սկսի հրատարակուիլ:

ԻԶՄԻՐԷ Հոկտ. 1 Թուով կ'գրեն Լէվընդ Հէրըլտի թէ Գարաղաճի արուարձանին մէջ, երկաթուղւոյ կայարանին մօտ, երկու վաղեմի գողեր սպաննուեր են: Ասոնք քանի մը օր առաջ գինիի վաճառականի մը նամակ մ'ուղղելով, 400 ոսկի պահանջեր են, սպառնալով սպաննել վաճառականն ու իր որդին, եթէ չուզէ պահանջուած գումարը տանիլ յանձնել նշանակուած տեղը: Վաճառականն սպառնական նամակը կ'յանձնէ ոստիկանութեան, և երբ երկու աւազակներն որոշեալ տեղը կ'երթան գումարն ստանալու յոյսով, հրացանի հարուածներով կ'ընդունուին: Մին անմիջապէս կ'սպաննուի և միւսն իր առած վէրքերուն հետեւանօք շատ չանցած կ'մեռնի:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ Ճիպրալթար մարտանաւն, որ 7700 թոնօ տարողութիւն ունի, Աղէքսանդրիա հասեր է, ու հոն պահականաւի պաշտօն պիտի կատարէ անգլ. հիւպատոսին տրամադրութեան տակ:

ՀԱՆՐՕԳՈՒՏ շինութեանց նախարարութեան իրաւագէտ խորհրդական Միլթիատի էֆ. երէկ յատուկ պաշտօնով Բարիզ ուղեւորեցաւ:

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ.—Կիրակի գիշեր, աշտղձարարձ մեծ առագաստանաւ մը, Կամուրջէն ներս մտած ատեն, ջուրերուն սաստիկ հոսանքէն մղուելով՝ կամուրջին Պոլսոյ կողմի ընթերցատան ընդհարեցաւ և շէնքը գրեթէ բոլորովին քայքայեց:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

Տփղիսէ մեզ կ'գրեն Սեպտ. 20 Թուով. — «Երեւանի նահանգին պետական ուսումնարանական տեսուչն յայտնած է որ ներկայ ամսոյ մէջ Վաղարշապատի մէջ պիտի բացուին Հայոց ծխական դպրոցները ռուսական նոր կանոնագրով: Ժողովուրդն անհամբեր կ'սպասէ դպրոցներուն բացուելուն, որովհետեւ հարիւրաւոր տղաքներ փողոցները մնացած են առանց դպրոցի:

«—Ինչպէս կ'լսուի, անցեալներս բանաստեղծ ոմն 10,000 ր. ուղարկած էր Բարեգործական Ընկերութեան որպէս զի տոկոսովն հաստատուի գրական գործերու համար մրցանակներ: Արդ, յիշեալ գրասէրը կրկին անգամ իր նեղ միջոցներէն խնայելով, 2,000 ր. ուղարկած է նոյն նպատակաւ, գրական զարգացման յառաջացուած յիշեալ գումարն աւելցնելու համար. մեծիններուն ականջը կ'խօսի՞ արդեօք:»

—Ս. Պատրիարքն երէկ Պատրիարքարան չիջնելով, իր տան մէջ զբաղեցաւ ընթացիկ գործերով:

—Պանտըրմայի Քարահանքի Յանձնաժողովն երէկ գումարեցաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանն և ընդարձակ խորհրդակցութիւն մը կատարեց խնդրոյն վրայ, և որոշեց երկու կողմանց փոխանորդներն եւս լսել յաջորդ նստին, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ ՇԲ. օր, Հոկտ. 3ին:

— Նիկոմիդիայէ կ'գրեն մեզ. — «Ճիշտ 4 ամսէ ի վեր երաշտութիւնը կ'տիրէ գաւառիս մէջ: Քաղաքիս պէտքը հոգացող Փաշա Սույի ճամբուն վրայ անտառ մը այրած ըլլալով, կամուրջն ալ մէկտեղ այրած է, որով մեր ջուր կտրեցաւ: Թաղ. Ժողովնիս արժանը տնօրինած է փութով նորոգելու համար կամուրջի ճամբան:

«—Անցեալ շաբթու կառավարութենէն եղած ծանուցմամբ մը քաղաքիս ժողովուրդը Նամէդկեան ըսուած տեղը մասնաւոր աղօթքի գացած էր անձրեւի մասին, ուր հրաւիրուած էին նաեւ ոչ-իսլամ հասարակութիւնք: Մեր կողմէ 2 քահանայ և 15—20 դպրոցական աշակերտներ մասնակցած էին այս աղօթքին, ուր գլխաբաց եւ ծնրադրած քաղցր ձայնով երգուած Տ. Ողորմեա Սաղմոսը մասնաւոր ուշադրութեամբ ունկնդրուեր է օտարներէ և կառավարական պաշտօնեայք մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտներ են մերոցներէ, պատուասիրելով սիմիթներով ևն: Մինչ այսօր դժբախտաբար դեռ անձրեւ եկած չէ, թէեւ երկինք այսօր չափազանց մըգապատ է. [Երկու օրէ ի վեր Նիկոմիդիացիք ալ անձրեւէն կշտացած պէտք է ըլլան մեզ պէս: Ն. ԽՄԲ.]

—Բալուէ կ'գրեն մեզ Սեպտ. 12 Թուով.—«Հոս ամուսնական խնդիրներն անհամար եւ անհաշիւ են: Ընտանեկան օրինաւոր յարկերէ աւելի է խառնակեացներու թիւը. վի եկեղեցական իշխանութիւնն ո'չ այս տեղ, ո'չ Խարբերդ, ո'չ ալ այդ տեղ, լուծում չի տար օրինաւոր դիմում ընողներուն, և օրինաւոր լուծումէ յուսահատողներն՝ ապօրէն կենակցութեամբ ժամանակ կ'անցընեն»— Նոյն քաղաքէն կ'գրեն մեզ թէ չորս եկեղեցիներուն մատակարարութիւնն ու պաշտամունքը կեդրոնացած են երկուքի մէջ, եւ երկու վարժարանք ի մի վերածուած են արդի առաջն. տեղապահին օրով, որ աղջիկներու համար նախակրթարան մը բանալու նորութիւնն ի գործ դրաւ Բալուի մէջ: Քաղաքին բնակիչներուն թիւն» է 1,500 խուռմ և 800 քրիստոնեայ:

—Մշոյ և Վանայ Տ. Ճնտոյեան հայ-հռոմէական եպիսկոպոսն, որ Գուրտպէլէնցի նորադարձ կաթոլիկ Ամրակում Վրդ.ին և Ալէմշահեան գերապայծառին հետ Նիկոմիդիա գացած էր, անտի Պարտիզակ անցնելով, տեղւոյն սակաւաթիւ հռոմէականներուն քարոզեր է, Հռոմայ եկեղեցւոյն բարիքները բացատրելով: Ամրակում Վ. աշխատեր է իր նոր դաւանութեան ածել Նիկոմիդիոյ մէջ գտնուող Գուրտպէլէնցիները:

—Նիկոմիդիոյ հայ-հռոմէական առաջնորդը դիմեր է տեղւոյն կառավարութեան որ եթէ Թագրիրով մը Համիտիյէներ զրկէ՝ անոնց վրայ օրինական գործողութիւնը կատարուի, և ուրիշ ձեւակերպութեան պէտք չմնայ: Միւթէսարրըֆ պէյը պատասխաներ է թէ ինչ ձեւակերպութիւն որ ի գործ կ'դրուի երբ քրիստոնեայ մը կ'թողու քրիստոնէութիւնը, նոյնն ըստ օրինի ի գործ դրուած է և պիտի դրուի երբ Հայ մը իր Առաջնորդին իրաւասութենէն կ'ելնէ և ուրիշ քրիստոնեայ դաւանութեան մը կ'յարի, այսինքն իմաց պիտի տրուի նոյն Առաջնորդարանին:

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.—Այս կիրակի ի Բրինքիբօ, Քալիբսօ պանդոկին մէջ, կատարուեցաւ Կարապետ էֆ. Խորասանճեանի նշանախօսութիւնն ընդ Ազն. Օր. Էլիզա Պ. Աստարճեանի, ի ներկայութեան Խորասանճեան և Աստարճեան ընտանիքներու ազգականաց եւ բարեկամաց: Կարապետ էֆ. Խորասանճեան, որդի հանգուցեալ Ալիքսան էֆ. Խորասանճեանի, մեր հրապարակին վրայ հանրածանօթ է արդէն իբրեւ ուսեալ, բարեբարոյ և համակրելի երիտասարդ վաճառական մը, իսկ Օր. Էլիզա, դուստր վաղամեռիկ Պօլսոյ էֆ. Աստարճեանի, խնամեալ դաստիարակութեամբ մը օժտուած շնորհալի և բարեկիրթ օրիորդ մ'է, և այս երկու բարեհամբաւ ընտանիքներուն խնամութիւնն անշուշտ խնդութեամբ պիտի ողջունուի իրենց բազմաթիւ համակիրներուն կողմէ:

ԱՅՍ ԱՒՈՒՐ ԹՂԹԱԲԵՐ

ԴՈՒԻ ՏԸ ԲԱՐԻ կ'յայտարարէ թէ կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի ըլլան դեսպանական մարմնոյ մէջ: Բրիւսէլի դեսպան, կոմս Մօնդըլօն, Մատրիտ պիտի փոխադրուի, և արտաքին գործոց նախարարութեան դիւանապետ Նիզար՝ Պէրնի դեսպան պիտի անուանուի:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊՐԻՍՕՆ միապետականներուն դէմ ազդու միջոցներ ձեռք կ'առնու: Ֆիգարօ կ'ծանուցանէ թէ նախարարական հրամանագիր մը զրկուած է Ֆրանսայի ամէն կողմը և ոստիկանութեան հրամայուած է անմիջապէս ձերբակալել Օրլէանի դուքսն, եթէ Ֆրանսայի սահմաններն ոտք կոխէ:

ՏՐԷՅՖԻՒՍԵԱՆ ԽՆԴԻՐ. — Բըթի Ժուրնալ կը հաւաստէ թէ կառավարութիւնը մտադիր է Տրէյֆիւսը գաղտնի եղանակաւ Սատանայի կղզիէն հանել, և առեւտրական շոգենաւով մը Պայանի բերդը փոխադրել և անկից ալ Մօն-Վալէրիանի զինուորական բանտը տանիլ տալ:

ՍՈՒԴԱՆԻ ԽՆԴԻՐ. — Գահիրէէ Տէյլի Թէլէկրաֆի կ'տեղեկագրուի թէ ի մօտոյ Գահիրէէ Խարթում պիտի փոխադրուի անգլիական բանակին կեդրոնը, որպէս զի Սէրտարը ի վիճակի ըլլայ Սուտանի ամբողջական գրաւումը տեւական ընելու:

ՉԻՆԱԿԱՆ ԶՈՐՔԸ.— Բէքինէ կը հեռագրուի թէ 30 կազակ և 36 ծովային ռուս զինուորներ երկու թնդանօթով, ինչպէս նաեւ 25 անգլիացի ու 30 գերման ծովային զինուորներ հոն հասած և դեսպանատանց առջեւ իբրեւ պահակ պաշտօնավարել սկսած են: Քաղաք մտնելու օրերնին ամենեւին որ եւ է դէպք չպատահեցաւ, թէեւ ահագին բազմութիւն մ'անոնց անցքը դիտելու համար հաւաքուած էր: Բէքինի կառավարիչն անձամբ կայարան երթալով, Բէքին հասնող եւրոպական զօրքերու ջոկատներն ընդունեց: Զինուոր խազախները, կարմրագգեստ անգլիացի եւ գերման ծովային զինուորները երկու թնդանօթներով քաղաքը մտան: Չինացի զօրքեր ասոնց անցնելիք ճամբաներուն վրայ շարուած էին. հետաքրքիրներու թիւը 20000էն աւելի էր: Ռուս զինուորներուն շարժումը շատ աչքի զարկած է:

—Մայր կայսրուհին բարենորոգմանց ծրագրին կուսակից բարձրաստիճան պաշտօնեաները պաշտօնէ ընելով, օտարատեաց Մանտարիններն ու Պաշտօնեաները միայն պաշտօնի կը կոչէ: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ ալ դժգոհութիւն կ'յայտնուի:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ներքին գործոց նախարարն ազդու միջոցներ տնօրինած է ծայրայեղ գաղափարներ դաւանող օտարահպատակներուն դէմ: Վիեննայի ոստիկանութիւնը քաղքէն բազմաթիւ օտարներ արտաքսած և խիստ կարգադրութիւններ ըրած է Վիեննա բնակող օտարազգիներուն դէմ:

ԹՐԻԷՍԴԷ 140 գերման ճանբորդներ Լոյտի «Պոհեմիա» շոգենաւով ճամբայ ելած են, Վիլհէլմ կայսեր ուղեւորութեան հետեւելու և Արեւելքի քաղաքներն այցելելու համար:

[Նոյէ Ֆրայէ Բրէսէ, 9 Հոկտ.]

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆՔ.— Տիւէյ ծովակալ տեղեկագիր մը զրկած է Ուաշինկտըն, որ անմիջապէս Բարիզի հաշտութեան ամերիկեան յանձնաժողովին հաղորդուած է: Ծովակալն այս տեղեկագրին մէջ կարծիք չի յայտներ Փիլիպպեան կղզեաց ամբողջական գրաւման նկատմամբ, այլ կ'շատանայ ըսելով թէ Մանիլայի ու Սուպիկի ծովածոցին գրաւումն անհրաժեշտ է եթէ Մ. Նահանգները կ'ուզեն դիրք մը պահել Արքիպելագոսին մէջ, եւ թէ առանց Լիւսոն կղզին տէր ըլլալու, Մանիլայի գրաւումը կ'պահանջէ հզօր նաւատորմի մը և ցամաքային բանակի մը մնայուն ներկայութիւնը:

—Մանիլայէ կ'հեռագրեն առ Նիւ Եորք Հէրըլտ թէ ապստամբապետները Մալոլոսի մէջ հրացանի բռնել տուեր են իրենցմէ մին, Արդաշօ անուն, որ Ակինալտոյի հետ կռուած էր այն գումարին բաշխման առթիւ զոր Սպանիա վճարած էր նախորդ ապստամբութեան վերջ տալու համար: Միւս կողմէ Հէրըլտի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Ակինալտօ քիչ ազդեցութիւն ունի ապստամբապետներուն մէջ, և թէ Բագէրնօ անուն խառնածինի մը և ծածուկ Խորհրդոյ մը գործիքն է: Ապստամբք շատ անհամաձայն են իրենց միջեւ:

ՊԵԼԿՐԱՏԷ Հոկտ. 7 Թուով կ'հեռագրեն թէ նախարարապետ և Միլան արքայահօր բարեկամ Մ. Վլատան Եօրկէվիչ անձնական նամակով մը իմացուցեր է Ալեքսանդր Թագաւորին թէ անմիջապէս իր հրաժարականը պիտի տայ եթէ Նաթալի Թագուհին Սերպիա վերադառնայ:

ՆԱԲՈԼԻԷ կ'ծանուցուի թէ Վէզուվ հրաբուխը քանի մը օր հանդարտ եղելոյթ մը առնելէ վերջ, նորէն սկըսեր է բորբոքիլ. Թանձրակուռ ծուխերու մէջ, գլխաւոր խառնարանն անընդհատ մեծաքանակ մոխիր կ'արձակէ, որք շրջակայ գիւղերուն վրայ կ'թափին: Սակայն ցարդ ծանր արկած մը չէ պատահած:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

ՊԵՐԼԻՆ 10 Հոկտ. — Թրուպէճքոյ իշխանուհին որ ձերբակալուած ու բանտարկուած էր, ինքնասպան եղաւ բանտին մէջ:

ԲԱՐԻԶ. — Ռուսիոյ ելմտական նախարարը Բարիզէ ուղղակի Բեդերսպուրկ դարձաւ: Կ'յայտարարուի թէ՝ Ռուսիա մօտէն չանցըներ Ֆրանսայի մէջ հրապարակ հանած փոխառութիւններուն պայմանները փոփոխել:

ԼՈՆՏՈՆ.—Լոնտոնի դրամական հրապարակը ծանր է: Սակարանի հաշուեյարդարութեան առթիւ դրամը քիչ է. Ռէբօները բարձր են: Անգլիական Քոնսօլիտէն տկար է 109.50 և 109.37 գիներուն վրայ: Կ'վախցուի որ ԵՇ. Անգլիոյ Պանքան պիտի բարձրացնէ իր սակ:

ՊԵՐԼԻՆ, 10.—Սերպիոյ Թագաւորը կէս օրին Վիլհէլմ կայսեր այցելեց: Կէս օրէն ետքն ալ Վիլհէլմ կայսրը փոխադարձ այցելութիւն տուաւ: Աղէքսանդր Թագաւոր Պելկրատ մեկնեցաւ:

—Վատիկանի գերման դեսպանին յետս կոչումն որեւէ քաղաքական հանգամանք չունի. Վիլհէլմ կայսրը գիտաւորութիւն չունի Պապին հետ ունեցած յարաբերութիւնները խզել:

ՀՌՈՄ.— Վիլհէլմ կայսրն և կայսրուհին ԵՇ. Վենետիկ հասնելով Իտալիոյ Թագաւորին և Թագուհին այցելութիւն պիտի տան և նոյն օրը պիտի մեկնին դէպի Պոլիս:

ՀԱՆԵԱ.— Ֆրանսական կառավարութիւնը խումբ մը զօրք եւս զրկած է ի Գանտիա:

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ. —Մ. Գալէնտէրի առաջին աշակերտուհիներէն վարժ և փորձառու Օրիորդ մը պատրաստ է թէ՝ Ազգ. վարժարանաց և թէ տուներու մէջ մեծ ճարտարութեամբ աւանդել Ձեռագիտութեան և Ձեռագործի դասեր, խիստ դիւրին մեթոտով: Քիչ ժամանակի մէջ գործնական արդիւնք ցոյց կուտայ. գոհացուցիչ պայմաններ: Դիմել Խմբ. Բիւզ.ի: 10-6

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ—ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ ԴԱՏ ՄԸ

Բիւզանդիոնի 578 թիւին մէջ «Հռչակաւոր դատ մը Պատրիարքարանի մէջ» վերնագրով նամակին պատասխան.—

Պ. «Արդարասէրդ Բերայի.» 50 տարի առաջ Ճ. անուն անձին հետ ամուսնացող Ռ. անուն «կինն» ըլլալուն համար, 2 ամիս կաց եւ կուէ յետոյ արձակուած, և զինքն առաջին անգամ ճանչող Ե. անուն հոմանիին քով դարձած է, և անոր հետ վարձկան կենակցութեան 4րդ տարւոյն մէջ ծնած է Մ. անուն աղջիկը, (զոր Ճ.ի իբր զաւակ ցուցնել կ'ճգնիք) և 9 տարի այդ կենակցութիւն շարունակելէ ետքն անկէ լքուած ու Թ. անուն անձին հետ պսակուած է, որմէ 2 զաւակ ունեցած և մինչ յմահ անոր հետ ապրած է, որոց մէկը դեռ կ'ապրի. եւ այդ Ե.է ունեցած Մ. աղջիկն՝ 25 տարիէ չափ առաջ ամուսնացած պահուն իր անհարազատ միութենէ ըլլալը ծածկելու մտօք՝ իր մօրն Ռ.ի ան առեննուան կենակցին՝ հաճի Ց.ի իբր զաւակ կ'արձանագրուի:

Այս եղելութիւնք յատենի դատաքանի Ռ.ի խոստովանութեամբ վճռուած և Պատրիարքարանի մէջ արձանագրուած են. (մինչ հիմա նոյն կինն իբր Ճ.ի օրինաւոր կինը ցուցնել կ'ուզէք): Այդ Ռ. կնոջ Մ. անուն աղջիկն (որ մկրտագիր չունի և որուն Հայ ըլլալն ալ կասկածի տակ է) եթէ իրօք Ճ.ի զաւակն էր, անոր թողած կալուածներն իր անուան դարձնելու համար պէտք էր օրինապէս Պատրիարքարան դիմեր ու պէտք եղած ժառանգագիրն առնէր և ոչ թէ ձեր առաջնորդութեամբ արտասովոր եղանակաւ Գասըմ Փաշայի դատարանէն ինչ ինչ վկայիւք առնուած հէճճէթով, ռուսական հիւպատոսարանի և Հռոմ. Հայոց Պատրիարքարանի իլմուխապէրներով հանգուցեալ Ճ.ն ալ իբր կաթոլիկ ցուցնելով, «Արդարասէր» դիմակին տակ արդարներուն իրաւունքն յափշտակէր:

Գալով Ճ.ի Բ. կնոջ և անկէ ունեցած զաւկին մասին ըսածներուդ, քանի որ Ճ.ի Բ. և Գ. ամուսնութեանց օրինապէս կատարուած ու վաւերացած ըլլալը, ու ձեր ապօրէն ցուցընել ուզած զաւկին ալ՝ Բ. ամուսնութեան հարազատն՝ ու այդ անունով մկրտուած ու ամուսնացած ըլլալը Ազգ. արձանագրութիւններէ ստուգուած ու հաստատուած է, ալ ի՞նչ արժէք կրնան ունենալ ձեր ենթադրութիւնք:

Ալ ի՞նչ կը յուսաք այդ հինօրեայ և ճշգրիտ արձանագրութեանց՝ Պատրիարքարանի Թագրիրով մը առ Անատոլու Սատարէթի զրկուած ըլլալը անարդար վճիռ մը նկատելով վերաքննութիւն պահանջելէ և Ս. Պատրիարք Հօր ալ ատոր տրամադիր ըլլալը հրատարակել: Քանի որ յիշեալ Թագրիրը ոչ թէ վճիռ մը՝ այլ վերոյիշեալ եղելութեանց Ազգ. արձանագրութիւններէ քաղուած և ստուգուած ըլլալուն պաշտօնական յայտարարութիւնն է՝ ոչ վերաքննութեան կրնայ ենթարկուիլ ըստ օրինի և ոչ ալ կրկին դատավարութեան: Աւելին պէտք չէ սպասէք Խառն Ժողովէն և անոր Ս. Նախագահէն. եւ եթէ այդ «արդարասէր» դիմակին տակ մեր նշմարած անձնաւորութիւնն էք՝ պէտք է արդարութեան առջեւ խոնարհիք. և դատարանաց առջեւ Պատրիարքարանն ամբաստանելու չյաջողելէ ետքը գալ, շողոքորթելով անկէ շնորհ խնդրելէ դադրիք:

ՕՐԻՆԱՊԱՀ

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

ՓԱԿՈՒՄ		
Օսմ. Քոնս. Սէրի Դ.	Օ.Ո.	24 11
Ամենէն բարձր գին	»	24 12½
Ամենէն վար գին	»	24 09
Ռումէլիի Երկաթուղի	Ֆր.	107 5/8
Ամենէն բարձր գին	»	107 3/4
Ամենէն վար գին	»	107 1/2
ԲԱՑՈՒՄ 29 Սեպտ.		
Օսմ. Քոնս. Սէրի Դ.	Օ.Ո.	24 12
Ռումէլիի Երկաթուղի	Ֆր.	107 5/8
Օսմանիյէ	»	— —
Ռէժի	Օ.Ո.	— —
Օսմ. Կայս. Պանքա	Ֆր.	— —
Քաէտի Ժէնէրալ Օթթ.մ.	Օ.Ո	9 23
Երկրագործական Պանքա	»	8 30
Սօս. Օթ. Շանժ է Վալ.	Ա.Ո.	3 11
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ.	Օ.Ո	4 03
Թրամուէյ բաժնեթ.	ղրշ.	710 —
» ժուխանա	»	210 —
» պարտաթ.	»	497 —
Տէրքոսի Ջուրի Ընկ.	»	225 —
Քարափ Կ.Պոլսոյ	»	463 50
ՄԹԻԼԱՆՑ		
Քոնսոլիտէ մէկ օրուան	Օ.Ո.	— 75
» ութ օրուան	»	2 —
Ռումէլի Երկթղ. »	Ֆր.	— —
» մէկ ամսուան »		— —
ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄՈՑ		
20 ֆրանքնոց	ղրշ.	87 25
Անգլիական ոսկի	»	110 08
Բօլ Եմբէրիալ	»	90 15
Քրիմից	»	51 05
Մէճիտիէ արծաթ	»	107 36
Մէթալիք	»	97 20
Ռուսլ Թղթադրամ	Օ.Ո.	8 54
ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ		
Լոնտոն 3 ամիս	ղրշ.	109 25
Բարիզ 3 »	Ֆր.	22 98 3/4
Ֆիօրին ժանտա	»	10 88 3/4

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆՔ

ԼՈՆՏՈՆ, 10 Հոկտ.		
Օսմ. Քոնս. Սէրի Բ.	Ա.Ո.	46 50
» » » Դ.	»	25 75
» » » Դ. բաց.	»	21 75
» » » Դ. գոց.	»	21 87
Փոխառութիւն Գասապա	»	82 50
» Օսմ. 3½ %	»	101 50
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	11 75
Այտընի երկաթուղի	»	10 50
Եգիպտական միացեալ	»	109 50
Անգլ. Քոնսոլիտէ	»	109 50
Հէլլէնական 5 %		37 50
Մօնօբոլ Հէլլէնական 4 %	»	42 75
Ռանթ » 4 %	»	31 —
Պուլկ. Փոխառ. 6 % 1888	»	93 50
» նոր » 6 % 1892	»	92 —
Փոխան. Բարիզի վրայ	»	25 45
Դրամապեղչ	»	3 —
ՊԵՐԼԻՆ, 10 Հոկտ.		
Օսմ. փոխառութիւն 1888	մարք	98 50
Ռումէլիի Երկաթուղի	»	111 90
Անատ. Երկ. պարտաթուղթ	»	97 70
Փոխ. Լոնտոնի վրայ 3 ամս.	»	20 25½
ԲԱՐԻԶ, 10 Հոկտ.		
Օսմ. Քոնս. Սէրի Դ. բաց.	ղրշ.	22 35
» » » Դ. գոց.	»	22 32
» » » Բ.	»	47 10
» » » Գ.	»	26 30
Օսմանիյէ	»	399 —
Ռումէլիի Երկաթուղի	Ֆր.	108 —
Օսմ. Ռէժի	»	289 —
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	549 —
Ֆրանս. Ռանթ 3 %	»	102 27
Քաէտի Լիօնէ	»	851 —
Պանք տը Բարի	»	954 —
Սուէզի բաժնեթուղթ	»	3625 —
Իտալական Ռանթ	»	92 25
Սպանիական արտաքին	Ա.Ո.	42 02
Չէք Լոնտոնի վրայ	»	25 45
Դրամապեղչ	»	2 —
ՎԻԵՆՆԱ, 10 Հոկտ.		
Փոխան. Բարիզի վրայ	Ֆիօր.	47 55
» Լոնտոնի վրայ	»	120 30
Ռումէլիի Երկաթուղի	»	58 10
Օսմ. Ռէժի	»	130 20

ՏԻՀՐԴԱՏ Ն. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ՊԷՏՔ Է ՊԱՐԵԼ

Բոլքա, բոլքա-մազուրքա, վալս. շօթիշ; բա-տը-քաթր, բոլքա-քառաղէ, բա-տէ-բա-թինէօռ, քատրիլ, լանսիէ:

Ոտքի շարժման 34 պատկերներով բացատրուած են

Ինքնուսոյց դրութեամբ իր տեսակին մէջ այս առաջին գիրքը կ'ծախուի ամէն հայ գրավաճառաց քով և մասնաւորապէս Պալի-Փաշա, Պարոնեան դեղարան, հեղինակին քով: Գին 5 ղրշ: Հասոյթէն 10 %ը Գում-Գափուի չորից Թաղից Աղքատախնամին յատկացեալ է: Հեղինակը պատրաստ է մասնաւոր դասախօսութիւն ընել փափաքողներուն: 7—4

ՀՐԴԵՀԻ եւ ԿԵՆԱՑ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐԹԸ ԲՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԵՐՔԸՆԹԱՅԼ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000 000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 12,954,532
ՀԱՍՈՅԹ 1896 ՏԱՐՒՈՅ 2,981,236

ՆՈՐԹԸՐԸՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 4,893,700
ՀԱՍՈՅԹ 1896 ՏԱՐՒՈՅ 1,121,900

Ընկերութիւնքս իրենց Կ. Պոլսոյ միացեալ Գործակալութեան միջոցաւ կ'առաջարկեն ամէն կարգի ապահովագրութիւններ ընդդէմ Հրդեհի), աւելի օգտակար եւ աւելի դիւրագին սակերով քան ուրիշ ամէն ընկերութեանց սակերը, բացարձակ այն չացարձակ ապահովութեան զոր կ'ընծայեն իրենց դրամագլխոց մեծութեամբ եւ իրենց պահեստի մթերեալ գումարներուն առատութեամբ։—Նաեւ երբ ապացոյց իրենց հաստատութեան, միայն Հրդեհի ճիւղին համար մինչեւ ցարդ տուած փոխարէն 29,000,000 Անգլ. Ոսկին կ'անցնի։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

‹ՄԱՐԻԹԱՅՄ›

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 500,000 ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգլ. Ոսկի 102,345

Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ չոգենաւուց եւ առագաստանաւուց մէջի ապրանքներն եւ դրամածրարները խիստ օգտակար պայմանաւ։ Գնոց եւ այլոց վրայ տեղեկութիւն առնուլ ուղղակի կը հրաւիրուին դիմել Ղալաթիա Մէհմէտ Ալի փաշա խան գետնայարկ Թիւ 21 եւ 22 կր. սենեակներն, առ ԳԱՌՆԻԿ Ց. ՍԵՐՈՒԲԵԱՆ Գործակալ Կ. Պոլսոյ վերոյիշեալ երեք Ընկերութեանց։

ՄՈՒԹՈՒԱԼ ԼԱՅՖ

ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, ԱՇԽԱՐՀԻ ԷՆ ԿԱՐԵՒՈՐԸ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1842 ԻՆ Ի ՆԻՒ–ԵՈՐՔ

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ՝ 1,314,000,000 ՖՐ. ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՎՃՐԼ.

1897 ՏԱՐՒՈՅ ՀԱՍՈՅԹՔ 280,600,000 ՖՐԱՆՔ

Այժմու ապահովագրութեանց եւ ցկեանս եկամուտ 4 միլիառ 853 միլիոն ֆրանք Ծախսուած (Նախատեսութեան դրամագլուխ) 183 900,000 ֆր.

ՄՈՒԹՈՒԱԼ ԼԱՅՖ բաժնետէր չունենալով ապահովագրուողները միայն կ'վայելեն թէ՛ ապահովագրութեան եւ թէ չահագործման բոլոր օգուտները։

Անփոփոխ եւ հաստատուն բաժինք

ԳՈՐԾԱԾԱԿԱՆ ՍԱԿԵՐ. — Ապահովագրութեան մուրհակ՝ Ամբողջ կեանք ցկեանս եւ ժամանակաւոր բաժինքով։ Մուրհակ՝ 5 0/0 պարտաթուղթ։ Մուրհակ՝ մասնակի եւ չարունակական վճարումներու։ Մուրհակ խառն՝ ըստ կամս ամբողջ կեանք եւ չահ երաշխաւորեալ։ Մուրհակ՝ քոնսոլիտէ դրամագլխով եւ չահով։ Զուտ շահերը օժտումէ ցկեանս եկամուտ 10, 15, 17 եւ մինչեւ 18,39 0/0 եւն. եւն։

Ընդհ. Գործակալ Հ. ՏԸ ԱՆՏՐԻԱ — Գործակալութեան վարիչ ԱԼԲԵՐԴ ՄԵՕԼՀԱՈՒԶԵՆ

Պոլիս, Պօղչէ-Գափու Իպլէր Պէյ խան

Ընթացիկ հաշիւներ կ'բանայ ի փոխարէն աւանդ թողուած արժէթղթոց։

Ֆրանսական ու օտար զանազան հրապարակներու վրայ շրջաբերութեան կ'դնէ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐԵՐ եւ ՎԱՐԿԱԳՐԵՐ։

Պորսայի հրամաններ կ'կատարէ կտրոններ կ'վճարէ։

Արժէթղթեր կ'պահպանէ։

Դրամ կ'ընդունի Չէքի հաշուով։

Պայմանաժամով ՄՈՒՐՀԱԿՆԵՐ կուտայ, որոշեալ պայմաններով։

Վարկագրերու տէրերուն համար մասնաւոր ՍԱԼՈՆ ունի։

ԴՐԱՄԱՐԿՂՆԵՐ վարձու կուտայ։

Առեւտրական տոմսերու, բեռնագրերու եւ փոխանակագրերու արժէքը կ'գանձէ։

ՊՈԼՍՈՅ ԴԵՐ-ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ կը կատարէ ամէն տեսակ սեղանաւորական գործեր։

Վաճառաց վրայ փոխատուութիւն կ'ընէ։

Վաճառք կ'ընդունի թէ՛ երբեւ անպայման աւանդ՝ պարզ մթերոցէք ստանալով եւ թէ՛ [illegible] տարութեամբ՝ ի [illegible] կամ [illegible] տասահման վաճառման համար։

ԼԱ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ

ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՆԱՀԻՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿ. Ն ԿԵՆԱՑ ՎՐԱՅ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ Ե'ՒՐՈՊԱ

Բարիզ 1 եւ 3 Լը Բէլթիէ փողոց (Պուլվառ տէ զ'Իթալիէնի անկիւնը)։ Ընկերութեան չէնքերն այժմ կը վերաշինուին, որով իր գրասենեակներն առժամաբար փոխադրուած են Նօտը-Տամ տէ Վիքթուար փողոց Թ. 42։

1898 Յունուար 1 ին ամբողջովին երաշխաւորեալ երաշխաւորութեան պահուած գումարն է ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՐ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՄԻԼԻՈՆ ֆր.։ Ապահովագրութիւն որ կ'բանի՝ 4,545,160,943 ֆր.։ Ընկերութեան հիմնուելէն ի վեր՝ 1845՝ ապահովագրեալներու վճարուած՝ մէկ միլիառ 320 միլիոն։

1898 ին հնչուն դրամով վճարելի շահերն են 14,400,000 ֆր., 1897 էն 1,424,000 ֆր. աւելի։

ԼԱ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ունի 300,000 է աւելի անդամ, որք Ընկերութիւնը կը կազմեն, որոց կ'պատկանի Ընկերութիւնն եւ որոց կ'վերադարձին Ընկերութեան բոլոր շահերը։ Եթէ մասնակից եք, եւ կամ տակաւին չէք, խիստ շահեկան է ձեզ համար ճանչնալ Ընկերութեան մասնաւոր կարգադրութիւնները։ Օրինակի համար մանրամասն տեղեկութիւններ ուզեցէք երբեք հասութաբեր գործ ապահովագրութեան վրայ որ հարիւրին չորս երաշխաւորեալ տոկոս ունի։ Նոյնպէս առաւելութիւններու եւ արուեստ ձեւով ապահովագրութեան վրայ, ի դէպ մահուան որոշեալ ժամանակամիջոցի մը մէջ։ Աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններու համար դիմել առ

Տնօրէնութիւն ի Թուրքիա
Ց. ՈՒ. ՀՈՒԻԹՕԼ ԵՒ ԸՆԿ.
Քննիչ-Գաւառական
Ա. ՋՈՒՀԱՃԵԱՆ
Վոյվոտա փողոց, Վիթալիս խան Ղալաթիա

ՔՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԴՐԱՄԱԳԼ. 200,000,000 ՖՐ
ՊԱՀԵՍՏՔ 50,000,000 ՖՐ.
ԱՄԲՈՂՋ ՎՃԱՐՈՒԱԾ
ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ Կ. ՊՈԼՍՈՅ
Հալաճեան խան Գարաքէօյ, Իսթանպուլի մօտ
ԴԵՐ-ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
Պոլսոյ կողմ, Սուլթան Համամ

ՔՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷՆ կը կատարէ սեղանաւորական ամէն տեսակ գործողութիւն։

Փոխատուութիւն կ'ընէ արժէթղթոց վրայ։

ՎԻԱԼԻ ԳԻՆԻ

Վիալի գինին որ Քինքինայէ, մսի հիւթէ, ֆոսֆաթ տը չօէ եւ ջրային ու ոսկրային դրութիւնը զարգացնելու անհրաժեշտ նիւթերէ բաղադրուած կազդուրիչ ըմպելի մ'է. ամէնէն ազդու դեղն է որ կ'բուժէ արեան աղքատութիւնը, դեղնութիւնը, թոքախտ, ստամոքսի ցաւերը, դժուարամարսութիւնն ու փորհարութիւնը։ Նոր ապաքինողներ, ծերեր, կիներ, տղաքներ, տկար կազմ ունեցողներ եւ տքքունքի մէջ նիհարցող պատանիներ՝ գործածելով Վիալի Գինին, նոր այժ կ'ստանան։ Կ'ծախուի Կ. Պոլսոյ եւ գաւառներու դեղարանաց եւ դեղավաճառանոցներու մէջ։ 52—47

ՌՕՍԻԱ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

1881 Մարտ 20 ին հաստատ. Իրաւունք արտօնեալ Ընկերութեան կեդրոնատեղին Բեթերսպուրկ Ընկերութեան ապարանքը, Մեծ Մորսքայա 37 Ապահովագրութեանց ճիւղեր ՀՐԴԵՀ. — ԿԵԱՆՔ. — ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — ԱՐԿԱԾ.

Ընկ. դրամագլուխ ամբողջովին վճարուած	10,000,000 ֆր.
Երաշխաւորութեան գումար	67,000,000 »
1895 ի հասոյթք	25,000,000 »
1881 էն ի վեր Ընկերութիւնը իր ապահովագրեալներուն վճարած է մօտ	100,000,000 »

Ընկերութեան քննիչ ի Կ. Պոլիս Ռ. ՀԻՒՐՄԻՒԶ — Ղալաթիա, Քարաքէօյ վրայ (Հին Մուհտարեան խանը) — Ընդհ. Գործակալութիւն Թիւրքիոյ համար ԹԷՕՏՕՐ ԲԷՐՕԿ

ՀԱՄՊՈՒՐԿ եւ ՄԻՒՆԻԽ

ՄԻԱՑԵԱԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

Դրամագլուխ	ֆրանք	14,500,000
Պահեստի դրամ	»	26,504,000
Տարեկան հասոյթ	»	58,937,000

Ընկերութիւնքս ՓՈԽԱԴԱՐՁԱԲԱՐ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ կ'ապահովագրեն մթերանոցներ եւ բնակարաններ եւ անոնց մէջ գտնուած վաճառքներ եւ կարասիներ, խիստ չափաւոր սակագիներով։

Լիազօր Ներկայացուցիչ Կ. Պոլսոյ

ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ, Պոլիս Պաղչէ-Գաբու, Անանիադիս խան, 20, 21, 22

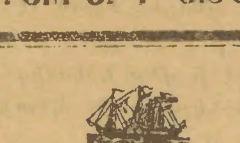

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Լիվէրփուլ եւ Միջերկրականի միջեւ շաբաթական ուղեւորութիւն

Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ
Ամասիա	3500	Թիպս	2500
Ռամսէս	3500	Մարէօթիս	2500
Մէնիւս	3500	Նէքթիս	2500
Անիւպիս	3000	Բերա	2250
Ասօր	3000	Օսիրիս	2250
Անօբիս	3000	Սֆինքս	2000
Օսմանլի	3550	Կառնաք	1500
Ֆարօս	2750	Կիէն	1500

Դիմել առ Ժ. Վ. ՈՒԻԹՕԼ եւ ԸՆԿ. Ռըխթըմ խան
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ եւ ԸՆԿ.
34, Ճէյմս Սդ.-րդ., Լիվրբուլ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ.—Ա. Եւրոպայի եւ Տաճկաստանի միջեւ առեւտրական յարաբերութիւնք ընդարձակուելուն, Ցակոբ Մաղաքեան՝ տարիներէ ի վեր հաստատուած ի Նափոլի, փորձ յանձնառուաբար, կ'կատարէ ամէն տեսակ գործողութիւններ.—Բ. Դէպ ի Մ. Նահանգներն ամէնէն կարճ ճամբան Նափոլի ըլլալով, չոգենաւային մեծ ընկերութեանց հետ կնքած պայմանագրութեամբք, չահաւոր պայմաններ կ'ցուցնէ ճամբորդին.—Գ. Եթէ Ֆլորիօ Ռուպաթթինօ չոգենաւային ընկերութեան դիմաւի եւ յայտնուի թէ Նափոլի Մաղաքեանի կ'երթան, առժամկ զեղչ մը կ'ստանան.—Դ. Այդ ընկերութեան չոգենաւք կարող են ուրիշ եւ է չոգենաւով մեկնիլ ի Գրեքեան, եւ հոն նոյն ընկերութեան չոգենաւով գալ Նափոլի.— Ե. Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէին։

Jacques Maghakian
Vico III del Piliero N. 4
(Italie) Naples
(Հեռագրի հասցէ)
Maghakian Naples

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան 7 մէճ. 6 ամս. 3½. 3 ամս. 2 Մ. Կ. Պոլսոյ համար 3 ամս. 36 ղրշ. Արտասահման 40 ֆր. 6 ամս 20, 3 ամս. 10։ Թղթատարի ծախք մեր վրայ, բաց ի Բոսթ Լոքալէ։

Իւրաքանչիւր թերթին կ'ստորագրէ մի միայն ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՆ
Առ որ կ'ուղղուին ամէն գրութիւնք

Խմբագրութեան ուղղուած նամակ եւ այլ գրութիւններ ետ չեն դարձուիր։

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ», ՕՐԱԳՐՈՅ Կ. Պոլիս, Nº 23, 25, Պապը Ալի Ճատտէսի

ԹԵՐԹՕՆ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի (45)

ՔԱՍԻՄ

ՎՐԷԺԽՆԴԻՐԸ

Վ'Է Պ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Վարդենի՝ մերթ յուզուելով, մերթ յուսահատելով եւ մերթ ոգեւորուելով անցուց անստուգութեան վերջին ժամերն եւ ճաչէն վերջ սենեակն առանձնանալով կատարեալ արդուզարդով մը, կազմ ու պատրաստ՝ կ'սպասէր Մրայօնեանն ընդունելու։

Ժամը եօթնին չքեղ կառք մը կեցաւ Գառնակերտեաններու դրանն առջեւ ու օրերէ ի վեր անհամբերութեամբ սպասուած հիւրը, Սուրէն Մրայօնեան, Վահրամի ընկերակցութեամբ կառքէն իջնելով մեծ յարգանքներով ընդունուեցաւ Տէր եւ Տիկին Գառնակերտեանէ եւ անմիջապէս դահլիճ առաջնորդուեցաւ։

Գառնակերտեանի ուրիշ զաւակներուն պէս Վարդենի եւս ներկայ էր այս ընդունելութեան եւ սովորական բարեւներէ վերջ վառ խօսակցութիւն մը ամբողջ դահլիճն ոգեւորեց։ Մրայօնեան՝ վերջին պտոյտներուն առթիւ, մայրաքաղաքիս զանազան մասերէն առնուած տպաւորութիւններն սկսաւ բացատրել, զորս կ'համեմէր սիրուն միջադէպերով եւ նուրբ երգիծանքներով, իսկ Վահրամ եւ Գառնակերտեան, երիտասարդ հիւրին թիւրիմացութիւններն ուղղել կ'ջանային, կարելի եղածին չափ քաղաքավար ձեւերով։

Բնականաբար՝ ոչ Վարդենի եւ ոչ ալ Մրայօնեան գոհ չէին այս ապարդիւն խօսակցութենէն, եւ երկուքին ալ ջերմ փափաքն էր, ժամ առաջ իրարու հետ տեսնուիլ, խօսիլ, խնդալ, եւ մէկ խօսքով, իրարմով զբաղիլ։ Սակայն նկատումներ կային, որոց առջեւ պէտք էր գլուխ խոնարհեցնել։ Վահրամի ներկայութիւնը մանաւանդ, նկատառութեան ծանր կէտ մ'էր եւ երկու կողմին համար ալ անյաղթելի խոչնդոտ մը, սակայն պատշաճից օրէնքը կ'տրամադրէր որ հակառակ Գառնակերտեաններու ներքին դժգոհութեան, Մրայօնեան՝ Վահրամի հետ տար փոխադարձ այցելութիւններն, որովհետեւ Կ. Պոլսոյ մէջ իր միակ բարեկամը Արէթեանն էր։ Եւ մարդ առանց նեղուելու, կամքին հակառակ գործելու, եւ եթէ կ'ուզէք, առանց քիչ մ'ալ կեղծաւոր ըլլալու, չկրնար կատարեալ քաղաքավար սեպուիլ, որովհետեւ քաղաքավար ըլլալու սկզբունքն, իր ներքին զգացումներն ուրիշներէն սքօղելն է եւ այն որ այս քօղութիւնը չունի, անքաղաքավար կը հռչակուի ամէն տեղ։

Ուստի Մրայօնեան՝ այս ժամանցի կեղծ նիւթերով՝ քաղաքավարական պարտականութիւններն հատուցանելէ վերջ, խօսքին ընթացքը փոխելով։

—Շիտակը չատ գոհ մնացի Պոլսէն, ըսաւ, ձեր ընկերութիւնները, մանաւանդ Վահրամ պէյի երեկոյթը, չատ նպաստաւոր ազդեցութիւն ըրին վրաս։

—Շնորհակալ ենք ձեր համակրութենէն, պատասխանեց Տիկին Գառնակերտեան, թէեւ Բարիզի ընկերութիւններուն քով, չատ կ'նսեմանան մերինները սակայն . . . ։

—Ներեցէք որ ձեզ ընդմիջեմ Տիկին, յարեց Մրայօնեան, պէտք է վստահ ըլլաք որ Կ. Պոլսոյ ձեր այս շրջանակը, բնաւ վար չմնար եւրոպական ընկերութեանց շրջանակէն։

Վահրամ միջամտելով։

—Պ. Մրայօնեան մայրաքաղաքս այնչափ հաճելի կ'գտնէ, Կ. Պոլսոյ համար, որ հետզհետէ թագուն նպատակ մը նշմարելու կուգայ իր այս այցելութեան տակ, ըսաւ։

Երիտասարդ դրամատէրը թեթեւ մը ժպտեցաւ, առանց պատասխանելու, իսկ Վահրամ չարունակելով։

—Տասն օրուան համար եկած էր յարեց, եւ ուրախ պէտք է ըլլանք որ քսան օրն անցաւ եւ դեռ այսչափ ատեն մը, եւ գուցէ ալ աւելի պիտի վայելենք իր ներկայութիւնը մեր մէջ։

—Ձեր քաղաքը ձգողական զօրութիւն մ'ունի, պատասխանեց Մրայօնեան, եւ անկէ դիւրաւ կարենալ բաժնուելու համար, պէտք է որ մարդս բնաւ ճաչակ չունենայ։

—Այո՛, ըսաւ Վահրամ, ձեր այս գովեստները լսելով, ես ալ առաւել նարար փափաք կզգամ, Կ. Պոլսոյ ընկերական կեանքին ամուր փարելու։

Այս ակնարկութիւններն յանկարծ պէս կ'ընէր Վահրամ, Գառնակերտեաններու Մրայօնեանի նկատմամբ տածած զգացումները չօչափելու համար, սակայն անոնք արդէն քաջ գիտնալով Արէթեանի իրենց աղջկան թեկնածութիւնը, չհասկնալ կ'ձեւացնէին եւ ի նպաստ կամ աննպաստ բան մը չէին ըսեր Մրայօնեանի մայրաքաղաքս չկրնար մեկնելուն առթիւ։ Իսկ Վարդենի, որ առանց բառ մը կորսնցնելու, կատարելապէս կ'հետեւէր խօսակցութեան ընթացքին, նկատելով որ Մրայօնեան դիտողութիւն չըներ Վահրամի ակնարկութիւններուն, հետզհետէ կ'քաջալերուէր իր յոյսին մէջ եւ նոր ոգեւորութեամբ մը կ'ճառագայթէր։

—Եթէ Մրայօնեան կ'յետաձգէր իր մեկնումն, ուրեմն նպատակ մ'ունէր իրագործելու մայրաքաղաքիս մէջ, եւ քանի որ առեւտրական չէր, ուրեմն ամուսնական ծրագիր մ'էր զինք հոս մնալ ստիպողն եւ այս պարագային մէջ, ինք բաւական արժանիք ունէր երիտասարդին սրտին մէջ տեղ մը գրաւելու։

Այսպէս կ'տրամաբանէր գեղանի աղջիկն եւ սաւիթ մը կ'սպասէր երիտասարդին հետ խօսակցելու։

Վերջապէս Մրայօնեան իրեն դառնալով մէկ քանի խօսք փոխանակելէ վերջ։

—Շատ երախտապարտ ըրիք զիս, ըսաւ, երեկոյթին մէջ ձեր բարեհաճակամութիւնը նուիրելով եւ թէեւ պարտաւորութիւնս էր աւելի չուտ գալ եւ շնորհակալութիւններս մատուցանել, սակայն . . . ։

—Ո՛հ, չարժեր, ընդմիջեց Օր. Գառնակերտեան, ակամայ չառագունելով։

—Բայց ի՜նչ հաճոյալից երեկոյթ մը անցուցինք, կեանքիս մէջ չպիտի մոռնամ այն գիշերուան յիշատակը, յարեց Մրայօնեան, նշանակալից ձեւով մը։

—Շնորհակալ եմ ձեր ազնիւ զգացումներէն, պատասխանեց Վարդենի, եւ քիչ մը ինքն ալ առաջ գնացած ըլլալու համար, այն երեկոյթը բացառիկ հրապոյր մ'ունէր, ինչ որ ձեր ներկայութեանը կ'պարտինք անշուշտ ըսաւ։

—Բացարձակ ճշմարտութիւն է օրիորդին խօսածն, յարեց Վահրամ. մեր երեկոյթն ըլլալուն համար չէ, անկեղծօրէն կ'ըսեմ որ այնչափ ոգեւորուած ընկերութեան մը, չատ քիչ անգամ ներկայ գտնուած եմ մեր շրջանակներուն մէջ։

—Հապա Օր. Ծաւեանը, հարցուց Տիգրան ծիծաղելով։

—Ո՛հ, անոր խօսքը մ'ընէք, գոչեց Վահրամ քահ քահ խնդալով, ան գիշեր արտակարգ հանգամանք մ'առած էր։

—Այսինքն չափէ աւելի՞ տգեղցած էր, ըսել կուզէք։

—Ո՛հ. ատիկայ նորութիւն մը չէ. Օր. Ծաւեանի համար, ուրիշ պարագայ մը կար, որուն չեմ գիտեր ուշադրութիւն ըրի՞ք, թէ ոչ, խեղճը, ամէն անգամ որ աղջիկներուն ուրախ զուարթ ճռուողելը, խօսիլը, խնդալը տեսնէր կատաղութենէն կ'գգլխէր եւ եթէ չեմ սխալիր, ամէնէն աւելի մեր Աչխէնին դէմ գրգռուած էր։

—Արդէն որո՞ւ դէմ գրգռուած չէ անիկայ, յարեց Տիկին Գառնակերտեան, Աստուած գոնէ ընկերութիւնը բամբասանքէն փրկելու համար, բախտ մը հանէր սա աղջկան դիմաց։

Մրայօնեան չկրնալով ինքզինք զսպել, նուրբ կերպով ծիծաղեցաւ. ինչ որ չվրիպեցաւ սակայն ներկայ գտնուողներու ուշադրութենէն, եւ որովհետեւ Գառնակերտեաններն այնչափ ընտանութիւն չունէին հետը, Վահրամ զանոնք կանխելով։

—Արդեօք Օր. Ծաւեա՞նն է ձեզ ալ ծիծաղ առթողն հարցուց։

—Է՛հ, սանկ մը, մեղմաց Մրայօնեան չարունակելով ծիծաղիլ։

—Անշուշտ մէկ տարօրինակութիւնը կ'յիշէք, ըսաւ Նեկտար։

—Արդէն օրինաւորութեան հանգամանք մը չունի որ, յարեց Գառնակերտեան. գոնէ նստած տեղն հանդարտ կենայ, այս վիճակովն ան ալ խայթելէ ալ չդադրիր։

—Այո՛, եւ ամէնէն աւելի այդ պարագան ուշադրութիւնս գրաւեց։ Բայց ինչպէս որ կ'հաւաստեն տասնըհինգ հազար ոսկւոյ չափ ալ հարստութիւն ունի եղեր։

—Օ՜Օ՜ ձեզի՞ ալ հաղորդուեցաւ այդ հարստութեան գաղտնիքը, գոչեց Վահրամ, եւ ամբողջ դահլիճը քրքիջներով թնդաց։ Շար.